

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MAJA NABERNIK

POROČANJE IN KOMENTIRANJE MIRA PETKA
JEZIKOVNO-STILNA ANALIZA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MAJA NABERNIK

MENTORICA: IZR. PROF. DR. MONIKA KALIN GOLOB

POROČANJE IN KOMENTIRANJE MIRA PETKA
JEZIKOVNO-STILNA ANALIZA

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2007

Poročanje in komentiranje Mira Petka (jezikovno-stilna analiza)

Diplomsko delo je jezikovno-stilna analiza stotih prispevkov Mira Petka, objavljenih v časopisu Večer med novembrom 2000 in februarjem 2001. Izbira posameznih žanrov med ostalimi stilotvornimi dejavniki vpliva na jezik in stil besedil. Analizirani prispevki so razvrščeni v informativno in interpretativno zvrst ter v posamezne novinarske vrste in žanre. Posebnosti jezika in stila so analizirane na ravni besed in skladnje. Jezikovna sredstva, ki spadajo med aktualizme, se pojavljajo predvsem v glosah in komentarjih, sicer prevladuje stvaren in nevtralen jezik. Med aktualizmi se pojavljajo predvsem ekspresivne besede, za avtorja pa je značilna pogosta uporaba ločil, ki zamenjujejo vejico, denimo oklepaj, podpičje in dvopičje. Večina naslovov je izrazito informativnih in vsebinskih. Avtor je v analiziranih prispevkih več poročal kot komentiral, pri interpretativni zvrsti prevladuje člankarska vrsta. Tudi v žanrih besedil, ki avtorju dopuščajo več svobode pri izbiri jezikovnih in stilnih sredstev, Miro Petek uporablja v večji meri stvaren in nevtralen jezik.

Ključne besede: poročanje, komentiranje, stil, jezik, žanr

Reporting and commenting Miro Petek (linguistic-style analysis)

The diploma is a linguistic-style analysis of one-hundred Miro Petek's articles published in the newspaper Večer in the period between November 2000 and February 2001. The selection of individual genres among other powerful factors affects the language and wording style. The analysed articles are arranged into informative and interpretative type, and into individual journalistic types and genres. Idiomatic and style expression were determined on word level and syntax. Linguistic means, which are numbered among actualities, appear above all in glosses and comments, yet objective and neutral language prevails. Among actualities appear above all expressive words, but for the author is typical frequent punctuation, which replaces comma, bracket for example, semicolon and colon. The majority of the titles is expressively informative and of contents. The author rather reported than commented in the analysed articles, and the editorial type prevails at the interpretive kind. Also in the wording genre, which allow the author more freedom with linguistic and style instrument selection, Miro Petek largely uses objective and neutral language.

Key words: reporting, commenting, style, language, genre

KAZALO

1.	UVOD.....	5
2.	POROČEVALSKI STIL TER OBJEKTIVNI IN SUBJEKTIVNI STILOTVORNI DEJAVNIKI	7
3.	VRSTE ANALIZIRANIH BESEDIL	9
3.1	INFORMATIVNA ZVRST	10
3.2	INTERPRETATIVNA ZVRST	16
3.2.1	PREISKOVALNO NOVINARSTVO	20
3.3	SKLADNJA	23
4.	STILISTIKA NASLOVOV BESEDIL	25
4.1	DEFINICIJA IN FUNKCIJE NASLOVOV	25
4.2	TIPOLOGIJA NASLOVOV	27
4.3	IZPUSTNI NASLOVI	32
4.4	OBNOVITVE V ČASOPISNIH NASLOVIH	33
4.5	OSTALI AKTUALIZMI V NASLOVIH	34
5.	BESEDILO	36
5.1	BESEDILNI NASTOP	36
5.2	POROČEVALSKA SKLICEVALNOST OZIROMA IZJAVE DRUGIH V BESEDILU	38
5.3	MEDSTAVA	40
5.4	AKTUALIZMI V BESEDILU	42
6.	ZAKLJUČEK	45
7.	SEZNAM LITERATURE	48
	PRILOGA	49

1. UVOD

Diplomsko delo je jezikovno-stilna analiza novinarskih prispevkov nekdanjega novinarja Večera Mira Petka. Analiza obsega sto prispevkov, ki so bili v Večeru objavljeni zaporedoma, od sredine novembra 2000 do konca februarja 2001. Avtor je torej sto prispevkov različnih žanrov objavil v slabih štirih mesecih.

Miro Petek je na žalost širši slovenski javnosti postal bolj znan po tem, ko so ga neznanci 28. februarja 2001 pred njegovo hišo v Mežici poskušali umoriti. Bralce Večera pa je Miro Petek dvajset let seznanjal o vsakodnevnem dogajanju v koroški regiji, kjer je opravljal novinarsko delo kot dopisnik. Ko je Miro Petek po napadu okrevail, je še nekaj mesecev pisal za Večer, danes pa je poslanec v državnem zboru, mežiški občinski svetnik in podžupan občine Mežica. Miro Petek je novinarski poklic zamenjal za delovanje v politiki.

Mira Petka sem izbrala, ker me je kot bodočo novinarko na Koroškem zanimalo, kako temeljne zakonitosti oziroma žanrske značilnosti novinarskega sporočanja vsakodnevno uresničuje novinar dopisnik, čigar delo, za razliko od področnega novinarja, obsega različna področja družbenega življenja, od politike, gospodarstva, socialnih tem, kulture, pa tudi črne kronike. Časopis Večer posameznim, predvsem severovzhodnim slovenskim regijam namenja posebne izdaje. Tako v časopisu vsak dan, razen ponedeljka, izide stran s paginalnim naslovom Koroška. Večina Petkovih prispevkov, analiziranih v tem diplomskem delu, je izšla na strani Koroška, posamezni, ki upovedujejo tudi za širšo javnost pomembne in zanimive dogodke oziroma dogajanja, pa so bili objavljeni na straneh s paginalnimi naslovi Slovenija, V žarišču in Gospodarstvo.

Glede na pomembnost različnih dogodkov in tem, ki so predmet stotih izbranih prispevkov, pričakujem besedila različnih novinarskih vrst in žanrov. Analizirala bom, ali avtor v praksi upošteva žanrske posebnosti ter kako te vplivajo na jezik in stil besedil. Jezikovno-stilna analiza Petkovih prispevkov bo temeljila na delu Toma Korošca z naslovom Stilistika slovenskega poročevalstva (1998), razvrščanja prispevkov po posameznih vrstah in žanrih pa se bom lotila po tipologiji Mance Košir, objavljeni v knjigi Nastavki za teorijo novinarskih vrst (1988).

V diplomskem delu bom najprej opredelila poročevalski stil in stilotvorne dejavnike. V naslednjem poglavju bom prispevke razvrstila v skupine po posameznih vrstah in žanrih. Jezikovno-stilno analizo bom nadaljevala pri naslovih, pri katerih bom najprej ugotavljala njihove temeljne funkcije, nato pa posebej analizirala nadnaslove, glavne naslove in podnaslove ter ugotavljala razmerja med njimi. V poglavju o naslovih me bodo zanimale tudi vrste aktualizacije.

Pri analizi besedil posameznih prispevkov bom najprej ugotavljala, kakšni so njihovi začetki oziroma besedilni nastopi, kakšne vzorce sklicevalnosti uporablja avtor, ko v svoje besedilo vnaša izjave drugih. Kot stilno značilnost besedil bom analizirala še medstave v besedilih in primere aktualizmov. Slednje pričakujem v besedilih interpretativne zvrsti, v katerih je avtor lahko prisoten tudi z drugačno rabo jezikovnih sredstev, medtem ko pričakujem v besedilih informativne zvrsti izbor nezaznamovanih prvin.

2. POROČEVALSKI STIL TER OBJEKTIVNI IN SUBJEKTIVNI STILOTVORNI DEJAVNIKI

Korošec (1998: 8) splošno definicijo stila izpeljuje iz slovarske razlage in ga opredeljuje z izrazom načelo izbora oziroma razmerjem med tem, kar je v besedilu z izborom uporabljeno, in tem, kar ni bilo uporabljeno, pa bi lahko bilo. Nadalje omenja definiciji, ki zajemata bistvo: »Stil je eno od načel zgradbe besedila.« (Hausenblas v Korošec, 1998: 8). »/Stil je/ tipični izbor jezikovnih prvin v besedilu.« (SSKJ v Korošec, 1998: 8)

Poročevalski stil opredeljuje kot enega izmed stilov publicistične funkcijske zvrsti in opozarja, da ta poleg stilotvornih prvin publicistične funkcijske zvrsti (predvsem vplivajske funkcije) obsega tudi stilotvorne prvine vseh tistih besedil, katerih funkcija je samo informacijska.

Poročevalska besedila (besedila, v katerih se uresničuje poročevalski stil) so dveh zvrsti; tista, ki v glavnem informirajo, in tista, ki imajo predvsem vplivajske, apelne, vrednotilne sporočanje naloge. V stilistiki, kot poudarja Korošec (1998: 12), je v ospredju funkcija, tj. status, ki ga podelimo jezikovnemu sredstvu v skladu z namenom sporočanja.

Objektivni stilotvorni dejavniki, ki delujejo na tvorca publicističnih oziroma poročevalskih besedil, so praviloma od njega neodvisni, ker izhajajo iz realne danosti kot širšega okvira, znotraj katerega tečejo sporočanje procesi. Med objektivne stilotvorne dejavnike Korošec (2001: 114) denimo uvršča vrsto dogodka, vrsto tvorčeve delovne obveznosti, izbor poročevalskega žanra ipd. »Vse to deluje na snovalca kot omejevalna okoliščina, ki zmanjšuje možnost izbora« (Korošec, 2001: 114). Omenjeno Korošec sicer navaja v kontekstu prodajnih oglasov, vendar lahko določila v grobem prenesem tudi v poročevalstvo.

Med subjektivnimi stilotvornimi dejavniki omenja nadarjenost in izobraženost, izurjenost, razgledanost, smisel za delo z mediji in znanje o njihovih tehnoloških zmožnostih, oziroma na kratko, obvladovanje obrti. Izobraženost tukaj razumemo kot znanje jezika in razumevanje njegovih stilnih izraznih značilnosti.

Stilotvorne dejavnike (Kalin Golob, 1999:189) opredeljuje kot tiste dejavnike, ki določajo izbor sredstev in vplivajo na stil sporočila. Glede na objektivne in subjektivne okoliščine tako govorimo o objektivnih in subjektivnih stilotvornih dejavnikih. Kalin Golobova, opirajoč se na češko stilistiko, k objektivnim stilotvornim dejavnikom uvršča funkcijo sporočila, cilj sporočila, vrsto sporočila, namen tvorca, jezikovni položaj in okolje, krog naslovnikov, odnos pisca do naslovnikov, uporabljeno obliko sporočila, uporabljeni kod sporočanja, temo sporočanja. Subjektivni stilotvorni dejavniki pa se nanašajo na posameznika, denimo, njegova intelektualna raven, izobrazba posameznika oziroma pisca, družbena razgledanost, poznavanje teme, značajske in duševne lastnosti, odnos do naslovnika ipd.

Več kot polovico Petkovih besedil, kot ugotavljam v nadaljevanju, lahko uvrstim v informativno zvrst. V teh besedilih na končni rezultat oziroma besedilo vplivajo predvsem objektivni stilotvorni dejavniki. Tako lahko v tem primeru pritrdim Korošču, da podobne ali ponavljajoče se okoliščine, ki jih časopisno besedilo ubeseduje, vplivajo na posebne značilnosti jezika in stila v poročevalstvu. V Petkovem primeru velja omeniti še časovno stisko, saj je (bilo) njegovo delo vsakodnevno poročanje oziroma informiranje javnosti o pomembnih dogodkih, v tem primeru iz koroške regije. Bralci so namreč v jutranjem izvodu časopisa želeli izvedeti tudi o dogodkih, ki so se morda pripetili zvečer, tik pred zaključkom redakcije. Kot navaja Kalin Golobova (1999: 189), so se zaradi časovne in tehnične stiske, potrebe po kratkosti besedil ter konkurenčnosti oblikovale jezikovne posebnosti, značilne za poročevalstvo. Te posebnosti tvorijo poročevalski stil.

Poleg omenjenega časovnega pritiska in ponavljajočih se okoliščin, je v našem primeru pomembna tudi izbira žanra. Na tem mestu ne morem ugotavljati, koliko je ta odvisna od samega avtorja besedil, koliko pa od urednikovih želja oziroma zahtev. Bistveno je omeniti, da se jezikovna sredstva, ki pomembno vplivajo na stil, razlikujejo med posameznimi žanri novinarjevega sporočanja. Tako vesti in poročila zahtevajo stilno nevtralen jezik za razliko od, denimo, glos in kolumen, kjer je avtor v izbiri jezikovnih sredstev veliko bolj svoboden.

3. VRSTE ANALIZIRANIH BESEDIL

Miro Petek je kot dnevni poročevalec v svojih besedilih upovedoval najrazličnejše dogodke in teme, saj je naloga dopisnika za razliko od področnega novinarja pokrivanje vseh aktualnih in pomembnih dogodkov v regiji oziroma na območju, ki ga kot novinar pokriva, tako iz gospodarstva, politike, socialnih tem, kulture ipd. Tako med analiziranimi prispevki pričakujem besedila različnih oblik novinarskega sporočanja.

»Časopisno novinarsko besedilo je po intenciji enopomenska pisna jezikovna in grafična celota v množičnokomunikacijskem dejanju, katere funkcija je ažurno sporočanje o aktualnih dogodkih (pojavih) družbeno konstituirane stvarnosti tako, kakor so se ti dogodki zgodili v okviru kolektivnih mehanizmov percepcije, z določitvijo časa, nosilca(cev) dogajanja, ki morajo pripadati skupnemu referencialnemu univerzumu sporočevalca in naslovnika.« (Košir, 1988: 19)

Pri razvrščanju besedil v posamezne skupine se bom opirala na delo Mance Košir z naslovom Nastavki za teorijo novinarskih vrst, v katerem je med drugim klasifikacija oblik novinarskega sporočanja. Koširjeva (1988: 63) novinarska sporočila najprej deli v dve veliki skupini oziroma zvrsti. Prvo, ki jo imenuje informativna zvrst, »sestavljajo tisti novinarski prispevki, ki se kažejo kot objektivna sporočila, v katerih je avtor s svojimi mnenji od predmeta distanciran in odsoten.« V drugo veliko skupino oziroma interpretativno zvrst pa uvršča prispevke, »ki se v tekstih kažejo kot subjektivna sporočila, avtorji pristopajo k obravnavanemu predmetu angažirano in so s svojimi mnenji v tekstu prisotni« (Košir, 1988: 63). Kriterij te delitve je funkcija, ki je v posameznem besedilu prevladujoča.

Med stotimi analiziranimi besedili Mira Petka jih po tej razdelitvi 57 spada v prvo, torej informativno zvrst, 43 jih je interpretativne zvrsti.

Za nadaljnjo delitev besedil Koširjeva poleg dominantne funkcije navaja skupni predmet upovedovanja in tako glede na tipične predmete, ki jih ubesedujejo besedila, določa posamezne vrste novinarskega sporočanja. V informativno zvrst uvršča vestičarsko (informira o dogodku), poročevalsko (informira o dogajanju), reportažno (informira o

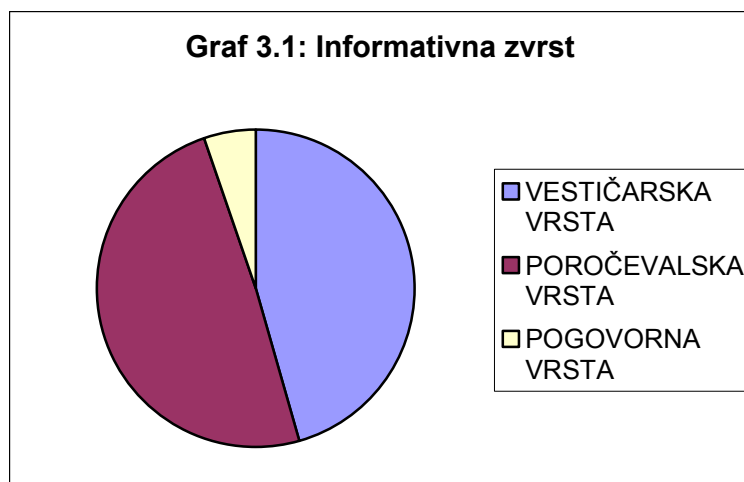
stanju) in pogovorno vrsto (informira o pogovoru). Interpretativno zvrst pa sestavljajo komentatorska (interpretira ozadje), člankarska (interpretira razmerja) in portretna (interpretira osebe) vrsta.

Koširjeva (1988: 67) poudarja, da je za teorijo novinarskega sporočanja pomembneje iskati zakonitosti vrste kot žanra, ker določene žanre družijo lastnosti, ki so prevladujoče za posamezno vrsto. Za klasifikacijo posameznih vrst in žanrov besedil so po Koširjevi ključne naslednje prvine novinarskih vrst: predmet novinarskega sporočila, funkcije novinarskega sporočila in naslovnikovo pričakovanje.

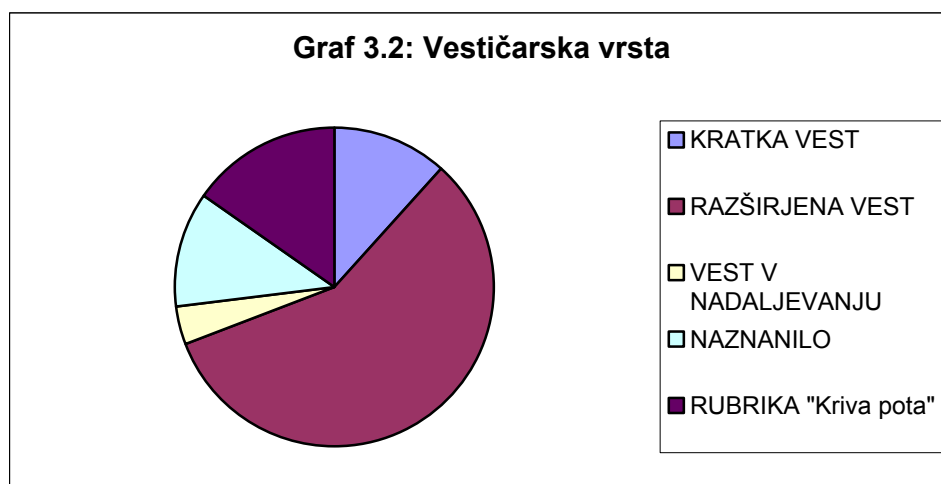
V nadaljevanju uvrščam prispevke v posamezne zvrsti in vrste ter v žanre, katerih elementi v njih prevladujejo. Analiza obravnavanih besedil je pokazala, da vseh besedil ne moremo strogo uvrstiti v skupine posameznih žanrov, vseeno pa so v njih določene prvine v ospredju.

3.1 INFORMATIVNA ZVRST

Med 57 analiziranimi informativnimi besedili jih skoraj polovica (26) ustreza kriterijem za uvrstitev v vestičarsko vrsto. Prevladujejo razširjene vesti (15), precej manj je kratkih vesti (3), najdem pa tudi tri naznanila in vest v nadaljevanju. Vsi prispevki vestičarske vrste imajo le glavni naslov, razen štirih, ki jih kasneje omenjam kot posebnost, objavljenih pod rubričnim naslovom Kriva pota.

Vest informira o dogodku in odgovarja na tista vprašanja, ki se sprašujejo po identifikacijskih znakih dogodka: kje, kdaj, kaj, kdo. Najprej odgovarja na vprašanja, ki so za dogodek najpomembnejša. Vest je sestavljena iz naslova in jedra, v njej ni niti uvoda niti zaključka. Njena shema je enodelna, jezik pa stvaren in jedrnat. Avtor v tekstu ni prisoten, ampak je njegova drža nevtralna, navaja Koširjeva (1988: 72).

Kratke vesti med obravnavanimi besedili so sestavljene iz enega odstavka, imajo le glavni naslov, ki je neglagolski stavek: *Miklavževanje na vasi* (7. 12. 2000: 18), *Lepa razstava v Mežici* (6. 12. 2000: 18). Povedi v besedilu so večinoma kratke, podredno in priredno zložene. V našem primeru kratke vesti informirajo večinoma o kulturnih dogodkih oziroma prireditvah (razstavah, sejmu in miklavževanju).

Tudi razširjene vesti naslavlja le glavni naslov: *Na obvoznici trčila tovornjaka* (1. 3. 2001: 26), *V Kotljah gradijo nov gasilski dom* (16. 12. 2000: 18), brez podnaslova. Sestavljene so iz večinoma dveh odstavkov, še vedno pa prevladujejo kratke, enostavne povedi. Poleg odgovorov na osnovna vprašanja (kje, kdaj, kdo, kaj) dajejo še nekatera pojasnila; denimo pri prometnih nesrečah bralec izve, zakaj oziroma kako so se zgodile, pri poročanju o kulturnih dogodkih pa avtor večkrat podrobneje odgovarja na vprašanja kdo in kaj. Razširjene vesti v našem primeru poročajo o kulturnih dogodkih in otvoritvah novih objektov ter drugih pridobitvah v regiji.

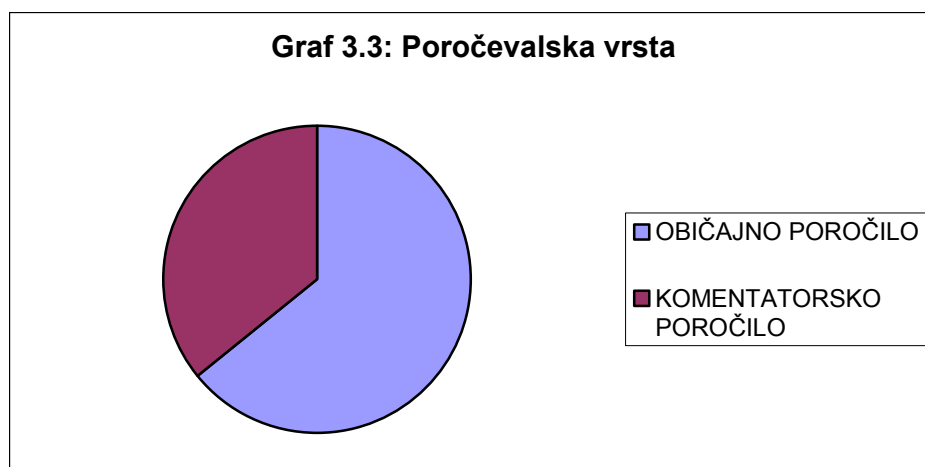
Vest v nadaljevanju se začneja z že znanimi dejstvi, nadaljuje pa z novostmi v zvezi z dogodki, ki trajajo dlje časa. Tako denimo Petek javnost v več prispevkih seznanja o

pogrešani osebi. Vest v nadaljevanju (19. 1. 2001: 13) pa na kratek in jedrnat način vključuje novosti v zvezi z njo (*/.../ tudi ob zadnjem iskanju /.../ ga niso našli*)

Za naznanilo so značilni elementi, ki sem jih že omenila pri vesteh, le čas dogajanja je prihodnjik namesto preteklika. Naznanila napovedujejo različne prireditve in prinašajo osnovne informacije oziroma odgovore na štiri osnovna vprašanja, služijo pa kot obvestilo in vabilo.

Še štiri prispevke lahko uvrstim v vestičarsko vrsto, ne pa tudi strogo v posamezen žanr. Gre za prispevke, objavljene v torkovi rubriki z naslovom Kriva pota. Značilna je daljša zgradba teh besedil, ki so večinoma sestavljena iz treh, štirih odstavkov, vsak od njih pa je pravzaprav samostojna kratka vest o dogodkih iz tako imenovane črne kronike. Rubrika prinaša strnjene dogodke s tega področja oziroma na kratek in jedrnat način povzema, kaj se je v regiji dogajalo minuli teden. Pod rubričnim naslovom Kriva pota je mali naslov, ki se nanaša na eno izmed vesti v rubriki: *Tihotapci streliva* (27. 2. 2001: 18), *Ogenj pod pokrovom motorja* (23. 1. 2001: 18).

Približno polovica (28 prispevkov) informativnih besedil spada v poročevalsko vrsto, ki informira o dogajanju. Prevladujejo običajna poročila (18), sem pa spada še deset komentatorskih poročil.

Tudi poročila dajejo bralcem odgovore na štiri osnovna vprašanja: kdo, kje, kdaj, kaj, poleg tega pa sporočajo o poteku dogajanja. Tako v poročilih z različnih novinarskih konferenc, sej, sestankov bralci izvedo tudi podrobnosti o tem, kaj je kdo povedal, kako

je seja, konferenca ... potekala. Za poročila so tako značilni mnogi nezaznamovani glagoli rekanja (*je dejal, je povedal, je razložil, meni, je prepričan, je opozoril*). V poročilih avtor bralcem posreduje tudi podatke, ki jih posamezne institucije posredujejo javnosti, denimo poročila o svojem delu. Struktura teh poročil je enostavna, vsa poročila imajo nadnaslov, naslov in podnaslov ter sinopsis in tri ali štiri odstavke besedila.

Petek je pri tem uporabljal različne načine nizanja dejstev, včasih v sinopsisu samo odgovarja na osnovna vprašanja, ki identificirajo dogodek, drugič poročilo začenja z izjavo katerega od udeležencev dogodka. Več svobode si avtor privoščiči v komentatorskih poročilih, ki jih včasih začenja z navajanjem dejstev, ki pojasnjujejo vzroke ali nakazujejo možne posledice.

Navajam primera:

- običajno poročilo:

Minister za kmetijstvo Franc But se je v soboto pogovarjal z vodstvom občine Ravne na Koroškem in s tamkajšnjimi kmeti. Ti so ministra seznanili s problemi, s katerimi se ubadajo kmetje na hribovskih in gorskih kmetijah ... (12. 2. 2001: 4)

Gre za tipično poročilo o sestanku ministra z občinskimi funkcionarji in kmeti, ki v nadaljevanju niza izjave vseh treh strani, udeleženih na pogovoru.

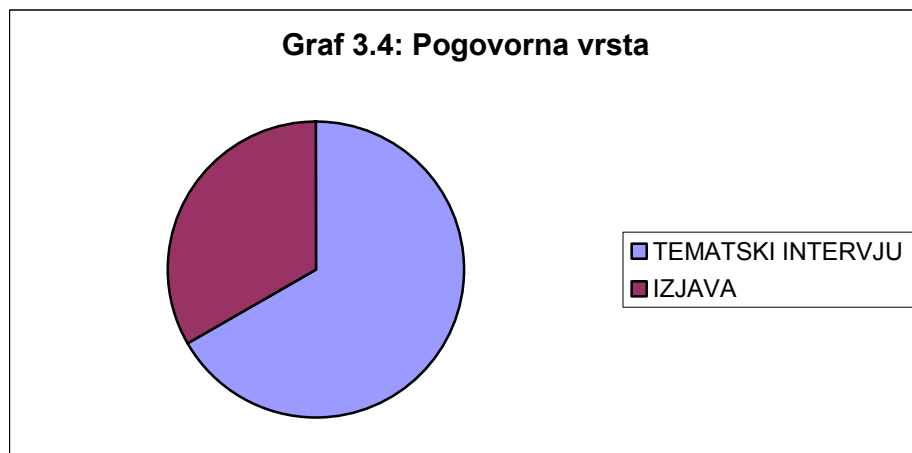
- komentatorsko poročilo:

Kar tradicija je že, da Črnjani svojim smučarskim asom pripravijo ob uspehih množičen in prisrčen sprejem. Začelo se je že pred desetletji z brati Pudgar /.../ Zlata doba črnjanskega smučanja se je nadaljevala z alpskimi smučarji, najprej s Katjušo Pušnik, vrh pa so dosegli predvčerajšnjim, ko je Mitja Kunc osvojil bronasto medaljo ...

(12. 2. 2001: 16)

Tako avtor začenja poročilo o sprejemu Mitje Kunca pri županu in domačinih. V nadaljevanju bralec izve, kaj so ob tej priložnosti povedali črnjanski župan, smučar Mitja Kunc in njegov oče. Avtor dogodek tudi že komentira, ko denimo sprejem označi s pridevnikom prisrčen in med drugim uporabi besedno zvezo zlata doba črnjanskega smučanja. Poročilo avtor sklene z ugotovitvijo, da je Črna smučarski fenomen, to pa utemelji z rezultati smučarjev in izračunom, da ima Črna več kot enega smučarskega reprezentanta na tisoč prebivalcev.

Med besedili informativne zvrsti so še trije prispevki pogovorne vrste, torej informacija o pogovoru, in nobeden reportažne vrste.

Med besedili pogovorne vrste sta dva tematska intervjuja in izjava. Za vse pa je značilen isti predmet, to je pogovor. Da gre za pogovorno vrsto, v našem primeru povedo že nadnaslovi: *Mag. Bogomir Auprih in Mirko Kreft o pravilniku o ravnanju z odpadnimi baterijami in akumulatorji* (16. 2. 2001: 5). V tem primeru (izjava) je novinar od odgovornih zahteval pojasnila na določeno temo, s čimer udejanja nadzorno funkcijo. Pojasnil ni navedel v obliki vprašanje - odgovor, temveč je po svojem uvodu, v katerem predstavi osnovna dejstva na to temo (omenjenem pravilniku), nanizal daljša citata (mnenji, oceni, stališči) obeh strokovnjakov, ki jih napove že v nadnaslovu.

Pri tematskih intervjujih prav tako že nadnaslov nakaže, za kakšen žanr gre: *Dr. Matic Tasič, predsednik uprave Slovenskih železarn, o privatizaciji, prestrukturiranju, poslovanju, načrtih* (15. 2. 2001: 5). V naslovu pa izpostavi eno izmed pomembnih vprašanj glede te teme: *Bodo med kupci železarn domača podjetja?* Po kratkem uvodu novinar bralcu postreže z nizom vprašanj in odgovorov, ki se nanašajo na temo, ki jo napove nadnaslov. Daljše besedilo pa je na več mestih prekinjeno z mednaslovi: *Nujen investicijski vložek 200 milijonov mark, Prodor v Bosno in Hercegovino in na Hrvaško, V prihodnje 30 odstotkov realizacije zunaj avtomobilske industrije.*

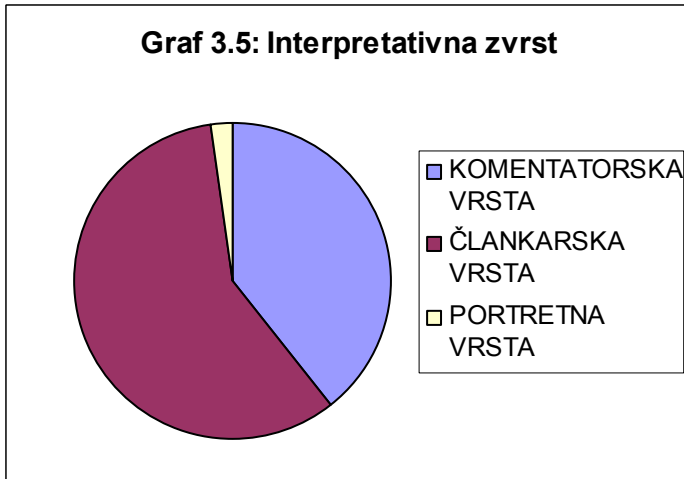
Za vse omenjene prispevke pogovorne vrste je značilen uvod z pojasnili, zakaj se novinar z določenim človekom pogovarja oziroma zakaj je določena tema v tem trenutku pomembna, v nadaljevanju besedila pa novinar na tak ali drugačen način poroča o tem pogovoru.

Korošec kot poseben izraz v stilistiki poročevalstva uporablja nagovor (1999: 257) in ga definira kot vse »kar je lahko vprašalna poved brez vprašanja in vse nevprašalne povedi s pomenom vprašanja«. Značilnost nagovora je po Korošču posebnost, s katero se novinarski dvogovor loči od ostalih vrst pogovorov. »Nagovor je usmerjen ne samo "k drugemu", ampak je tudi "za druge". (Korošec, 1999: 258)

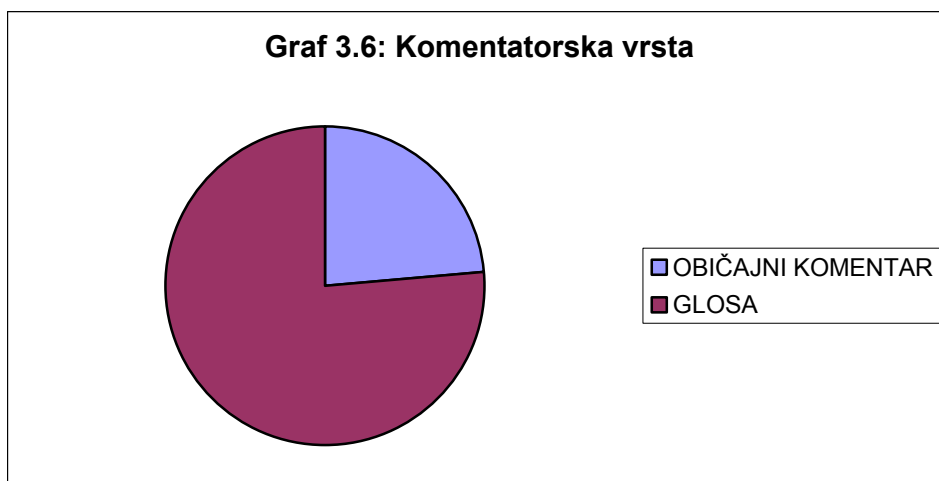
Glede na Koroščevo tipologijo (1999: 258), po kateri ločuje deset vrst nagovorov, ugotavljam, da je za Petkova intervjuja značilno prepletanje vprašalnih (vprašanje, izraženo v vprašalni povedi) in dvodelnih (pristop oziroma utemeljitev in izpeljava oziroma vprašalna poved) nagovorov. Intervju z naslovom *Bodo med kupci železarn domača podjetja?* (15. 12. 2001:5) avtor začenja z daljšim uvodom, v katerem pojasnjuje, zakaj je izbrana tema trenutno pomembna. V jedru napoveduje osrednjo temo (privatizacijo železarn) in predstavlja sogovornika, besedilo pa brez svojega vprašanja nadaljuje kar s sogovornikovo izjavo o tej temi. Po Korošču gre za enodelni nagovor, za katerega je značilno, da poleg nagovornega pristopa nima izpeljave (vprašanja). Avtor na ta način bralcu pojasnjuje zahtevnejšo vsebino pogovora, sogovornika pa spodbuja k odgovarjanju. V drugem tematskem intervjuju *Če se pojavi priložnost, jo je treba zgrabiti* (17. 2. 2001: 37) avtor kar v treh odstavkih z neosebim, informativnim nizanjem dejstev predstavlja podjetje Prevent. Tretji odstavek zaključuje s svojim vprašanjem, ki se nanaša na prihodnost tega podjetja in šele od tam naprej sledijo pojasnila sogovornika oziroma direktorja tega podjetja. Nadaljevanje besedila je zapisano v obliki avtorjevih trditev in ugotovitev v več povedih, ki jim sledijo daljša pojasnila oziroma citati direktorja. Ta prispevek sem uvrstila med pogovorne vrste, ker gre, če se opiram na Koširjevo (1988: 80), za predmet, ki ga sproducira novinar sam, torej za pogovor. Poleg dejstev, ki jih niza avtor, pa dovršen del prispevka sestavljajo mnenja, ocene, stališča sogovornika v obliki citatov. Petek si je privoščil svojevrstno shemo tematskih intervjujev, v kateri v jedru prevladujejo vprašalni in dvodelni nagovori.

3.2 INTERPRETATIVNA ZVRST

Interpretativno zvrst v našem primeru predstavljajo predvsem besedila člankarske vrste (25) vrste in komentorske (17) ter potret, torej žanr portretne vrste.

Komentatorska vrsta, kot navaja Koširjeva (1988: 83), interpretira ozadje dogodka. Med Petkovimi prispevki te vrste je največ glos (13), žanra, ki upoveduje tudi manjše, manj pomembne dogodke, odnos do predmeta pa je ironičen, satiričen in zajedljiv. Običajni komentarji (4) z argumenti pojasnijo ozadje nekega dogodka. Interpretacija razmerij, pojavov, stanj je značilnost člankarske vrste, v katero lahko izmed analiziranih prispevkov uvrstim 21 informativnih člankov, štirje pa so rezultat preiskovalnega novinarstva in jih podrobneje obravnavam v zadnjem delu tega poglavja.

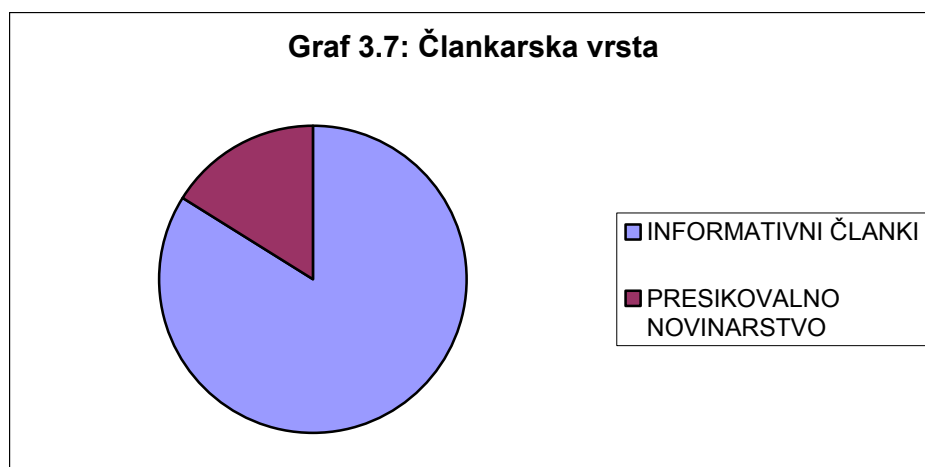
Med glose uvrščam besedila, ki so v Večeru izhajala periodično ob sredah v posebni rubriki pod rubričnim naslovom Koroški drobiž, pod paginalnim Slovenija. Novinar v njih na kratko komentira posamezne minule dogodke, ki so se pripetili na Koroškem. Sestavljene so iz kratkih odstavkov, Petek se v teh prispevkih loteva različnih dogodkov, situacij, razmerij med znanimi lokalnimi veljaki. Ker so bralci o teh dogodkih že bili predhodno seznanjeni, se jih lahko v tej rubriki novinar loti na drugačen način. Predmete glos avtor ocenjuje in vrednoti z določenimi argumenti, ki pa so večinoma logični sklepi ali izpeljave dogajanj, večkrat upovedani na humoren in zbadljiv način. Temu primerni so tudi naslovi teh prispevkov: *Kralj Matjaž še spi, prebudila se je Irma* (28. 2. 2001: 12); *Čaša pelina za koroške bankirje* (21. 2. 2001: 11); *Maček v žaklju* (14. 2. 2001: 11); *Spet bo šok* (7. 2. 2001:12); *Obdobje Korošic* (13. 12. 2000: 11).

V besedilih se večkrat pojavi ironičen in duhovit jezik. V prispevku z naslovom *Kralj Matjaž še spi, prebudila se je Irma* (28. 2. 2001: 12) se je denimo novinar odzval na nekatere izjave podpredsednice državnega zbora, ki prihaja s Koroške. (*Korošce pa je, prvič, prikazala, kot da dobijo drisko pred vsako potjo v Ljubljano ..., in drugič, kot dobrohotne podeželane odprtega srca.*) V prispevku z naslovom *Maček v žaklju* (14. 2. 2001: 11) novinar komentira dogodek na Prevaljah, prijateljske nogometne tekme med direktorji, policisti, duhovniki in novinarji. *Za novinarje je res bil pravi šok, saj so se duhovniki in policisti precej harmonično spravili na sedmo silo in jih temeljito oklestili. /.../ Mladi policijski rod je pozabil, da niso na fronti, in izkupiček so polomljeni novinarski nosovi in otekle noge. /.../ Koroška policija pa bo v rednem tromesečnem poročilu dogodek ob kulturnem dnevu, ko so naklestili novinarje, lahko zabeležila kot enega največjih uspehov v tem letu.*

Te glose imajo večkrat tudi zanimive zaključke: *Povprečni koroški direktor, ki zjutraj sede za pisalno mizo, najprej povpraša naokoli, ali je še direktor, in se takoj pozanima, ali je podjetje že kupil Prevent Slovenj Gradec.* (17. 1. 2001: 11) */.../ je sklep očiten: Korošec Korošču špijon* (28. 2. 2001: 12). Bolj kot samo komentiranje pride v teh prispevkih, ki sem jih uvrstila med glose, do izraza nekakšen povzetek dogajanj minulih dni, ki jih avtor na kratko strne, na način, da opozori na njihovo nenavadnost ali neobičajnost. Avtor uporablja več pridevnikov in drugih ekspresivnih besed. Te posebej obravnavam v podpoglavju Aktualizmi v besedilu.

Trije od štirih običajnih komentarjev so bili objavljeni v rubriki z naslovom Neuradno pod paginalnim naslovom V žarišču. Vsi imajo poleg glavnega naslova *In kmet bo gospod postal* (12. 2. 2001: 5), *Na gobec* (15. 1. 2001: 5), *Komedijanstvo in norčavost* (19. 2. 2001: 5) še podnaslov, ki je pravzaprav avtorjeva trditev ali nekakšna napoved dogodka, ki ga komentira. V enem izmed prispevkov avtor denimo komentira položaj koroških kmetov, v drugem prodajo nekega podjetja. V komentarjih si avtor privošči manj formalen jezik, ki ga popestri z mnogimi pridevniki. Na več mestih komentarjev so duhovite ugotovitve oziroma trditve: *V okolici topilnice v Žerjavu lahko razmišljajo o biološkem kmetovanju le tedaj, če jim pripeljejo genetsko tako spremenjene krave in bike, ki bi povsem ignorirali težke kovine v krmi. Toda v Ljubljani še niso rešili zahtevne naloge s področja višje matematike: ali in kako je možno ekološko neoporečno kmetovanje v ekološko oporečnem okolju* (31. 1. 2001: 18).

Miro Petek je med stotimi prispevki objavil skoraj četrtino informativnih člankov, v katerih se je s stvarnim in razumljivim jezikom lotil za regijo pomembnih tem. Vsi članki imajo nadnaslov, glavni naslov in podnaslov, besedilo pa tvorijo v povprečju štirje ali pet odstavkov. V uvodu avtor predstavi temo oziroma problem, v jedru pa niza različne vidike tega problema v obliki izjav ali dejstev in podatkov iz različnih dokumentov. Tipičen zaključek prispevkov, kot nekakšen povzetek, ni značilen za Petkove informativne članke.

Teme člankov so različne, denimo prevozi otrok v šolo, stanje pitne vode v mežiški dolini, zapleti ob zapiranju mežiškega rudnika, poslovanje koroških žičničarjev ... Avtor bralcem postreže s celovito informacijo glede določenega problema, pojava ali stanja oziroma razlaga, kako je prišlo do tega.

V edinem portretu med stotimi analiziranimi prispevki avtor novinar predstavi znanega lokalnega umetnika ob priložnosti, ko je dobil priznanje za dosežke na področju ljubiteljske kulture. Omenjeni portret z naslovom *Oče bi imel kmeta ali »fajmoštra«*, *Mitja pa si je izbral železarno in kulturo* (31. 1. 2001: 14) je med analiziranimi najdaljši prispevek, avtor ga na več mestih prekinja z mednaslovi (*Oče ga je dal za »fajmoštra«, Pot do vrhunskega metalurga ...*). Predstavitev osebnosti je v tem primeru nizanje različnih anekdot, predvsem pa novinar pušča portretirancu, da sam pripoveduje, zato besedilo sestavlja precej daljših citatov. Portret je napisan kronološko.

Pri klasifikaciji vrst besedil sem si pomagala še z delom Haralda Burgerja (1990), ki z upoštevanjem novejših razprav o vrstah besedil zavrača kriterij intencije oziroma namena za razlikovanje vrst besedil. Kot načelo za razlikovanje, podobno kot Manca Košir, poudarja besedilne funkcije in pravi, da je funkcionalna podlaga za razlikovanje vrst besedil uporabna v tisku, saj tam obstajajo bolj stabilni in ustaljeni načini dodeljevanja funkcij, ki so predvsem za redne bralce posameznega časopisa predvidljiv vzorec sprejemanja besedil. Vendar je za razlikovanje vrst besedil samo uvrščanje glede besedilnih funkcij premalo, treba je še nadalje razvrstiti besedila po kriteriju jezikovnega delovanja.

Pri tem upošteva delitev besedil na informativna in na tista, ki vplivajo na mnenje, in se opira na tipologijo Bucherja (Bucher v Burger 1990: 330), ki glede na jezikovno delovanje v grobem ločuje tri skupine besedil; prva sporoča, kaj se je zgodilo, druga, kako je kakšen dogodek potekal, tretja pa, kaj je poročevalec videl, slišal in doživel. Po tem kriteriju določa sporočilo, poročilo in reportažo kot vrste besedil in podobno kot Koširjeva opozarja, da gre med temi vrstami za stopnjevanje kompleksnosti, saj besedila druge in tretje skupine lahko vsebujejo sporočilne ukrepe prve in druge. Ob upoštevanju načela zgradbe besedil so za poročilo značilni nadnaslov, glavni naslov, podnaslov, sinopsis in ostalo besedilo, komentar pa nima konvencionalne zgradbene strukture.

Skoraj četrtnina Petkovih prispevkov, kot sem že omenila, sporoča, kako je določen dogodek potekal (poročila), manj jih samo odgovarja na vprašanje, kaj se je zgodilo (vesti). Tudi v primeru Petkovih besedil je zgradba poročil standardna, glavo vedno sestavljajo nadnaslov, glavni naslov in podnaslov, komentarji, v našem primeru

predvsem glose, pa nimajo ustaljene zgradbe. Analiza pri komentarjih in ostalih prispevkih interpretativne zvrsti sega globlje, v ozadja.

Pri vrstah besedil Burger poudarja, da so meje predvsem v elektronskih medijih pogosto zabrisane, tudi tisk se v težnji po mešanih oblikah besedil prilagaja svojim medijskim konkurentom, vseeno pa so v tiskanih medijih informativna besedila in tista, ki vplivajo na mnenje, bolj razpoznavno ločena. Burgerju lahko glede na Petkova besedila pritrdim, saj so bili, kot sem omenila že prej, komentarji objavljeni v posebnih rubrikah, tudi ostali prispevki so razpoznavno ločeni, predvsem po njihovi shemi.

3.2.1 PREISKOVALNO NOVINARSTVO

Štiri Petkove prispevke obravnavam v posebnem poglavju kot preiskovalne članke ob predpostavki, da je preiskovalno novinarstvo posebna vrsta novinarskega sporočanja. Glavna funkcija tovrstnega novinarstva je nadzorna, novinar pa jo uresničuje s preiskavo. Slovar slovenskega knjižnega jezika glagol preiskovati razlaga kot »zbirati podatke, ugotavljati dejstva o čem zlasti glede na nezakonitost, krivdo«.

Matjaž Šuen (1994: 25) preiskovalno novinarstvo definira kot posebno vrsto novinarskega sporočanja, za katero je značilno: da razkriva dejstva, ki jih želijo posamezniki ali inštitucije prikriti; da so ta dejstva za družbo relativno velikega pomena; da novinar zavestno načrtuje preiskavo, da novinar med preiskavo uporablja posebne tehnike in metode. Manca Košir (2003: 177) dodaja še peto značilnost preiskovalnega novinarstva, in sicer, da je besedilo napisano v značilni strukturi in stilu.

Tovrstno novinarsko sporočanje nima ene stalne oblike, enega žanra, poudarja Koširjeva (2003: 181) in dodaja, da gre, ne glede na obliko, vedno za zgodbo, novinar torej pripoveduje. Po Koširjevi mora biti zgodba napisana enostavno, razumljivo, logično in zanimivo. Odgovarja pa na vprašanja kdo, s kom, kaj, zakaj. Novinarska zgodba je strukturirana s treh položajev: pripovedovalčevega, junakovega in naslovnikovega.

Značilnost je akcijski zaplet. Nosilci zgodbe pa so njeni akterji, praviloma so to negativni junaki.

Pri stilno-jezikovni analizi preiskovalnih člankov se bom osredotočila predvsem na jezik in strukturo prispevkov. Odgovorila bom tudi na vprašanja, ali gre v primeru člankov, ki jih uvrščam med preiskovalne, za razkrivanje dejstev, ki jih želijo posamezniki ali institucije prikriti, ter ali gre za dejstva, ki so za družbo relativno velikega pomena. Tovrstna analiza prispevkov pa ne more ugotoviti, ali je novinar zavestno načrtoval preiskavo ter kakšne tehnike in metode je uporabljal med preiskavo.

V prispevku *Kravja kupčija z železarskimi Armaturami* (24. 11. 2000. 5) avtor opozarja na prodajo družbe Armature Muta, ki je bila last Slovenskih železarn, te pa v večinski lasti države. Članek tako razkriva dejstva, ki jih posamezniki želijo prikriti, po drugi strani pa so za družbo oziroma javnost pomembna. Petek v tem prispevku izkorišča pozivno-pridobivalno funkcijo naslovja, saj že v nadnaslovu zapiše »*Razkrivamo nekatere dele pogodbe med Krombachom in Slovenskimi železarnami o prodaji Armatur Muta.*« Hkrati je nadnaslov tudi informativen. Omenjeno prodajo v naslovu vrednoti kot kravjo kupčijo, v podnaslovu pa izpostavlja, da je pogajalsko skupino za to prodajo vodil priprti in zdaj že bivši državni sekretar v ministrstvu za gospodarske dejavnosti Boris Šuštar, glede katerega v nadaljevanju besedila pojasni, da je osumljen podkupovanja. Vodilo napoveduje temo članka, torej prodajo družbe, hkrati pa že v prvem stavku opozarja, da je bila prodaja nadvse skrivnostna; zakaj, pa pojasnjuje v posameznih odstavkih besedila, ki razkrivajo v nadnaslovu napovedane dele pogodbe. Po Mencherju (Mencher v Šuen 1994: 61) gre za neposredno vodilo, saj bralcu naravnost pove, o čem bo zgodba govorila.

V prispevku *Lahko lokalni politik res toliko koristi ali škoduje?* (31. 1. 2001: 5) avtor piše o političnem vplivu na poslovanje banke. Podjetju Mentis Trade, ki ni kreditno sposobno, je namreč banka po posredovanju direktorja podružnice Nove KBM banke, odobrila kredit, čeprav tega položaj podjetja ne opravičuje. Omenjeno podjetje pa je kredit potrebovalo za odkup nepremičnine od lokalnega politika. Tudi v tem prispevku Petek že v naslovju nakazuje na kasneje omenjene nepravilnosti (nadaslov: *V koroški podružnici Nove KBM so na čuden način reševali težave vodilnih ljudi Slovenske ljudske*

stranke). Vodilo napoveduje temo prispevka, v ostalem besedilu sledijo kronološko nanizana dejstva.

Članek z naslovom *Nagrada znanemu podjetniku* (24. 2. 2001: 5) bralcem pojasnjuje, da je podjetnik Janko Zakršnik prejel nagrado Gospodarske zbornice Slovenija, kljub dejstvu, da poslovanje njegove družbe preiskujejo kriminalisti, z njegovimi primeri pologov deviz se ukvarja tudi državni tožilec. Nagrajenec pa se pojavlja tudi v časopisju zaradi domnevnih nepravilnosti. V tem primeru avtor na sporna dejstva opozarja v podnaslovu *Poslovanje družbe Eurocity, njen soustanovitelj in direktor je letošnji nagrajenec Gospodarske zbornice Janko Zakršnik, je bilo v preteklih letih zanimivo tudi za kriminaliste*. Avtor v vodilu napoveduje temo, v posameznih odstavkih pa razkriva podrobnosti v zvezi z omenjeno družbo oziroma podjetnikom.

Četrty analizirani primer je članek z naslovom *Neodgovorno poslovanje brez primera* (27. 2. 2001: 5). Petek bralcem razkriva, kako se je podjetje Hmezad, nekdanje v stoddstotni družbeni lasti, zaradi neodgovornega poslovanja znašlo v stečaju, zoper nekdanjega direktorja pa je sproženih več kazenskih postopkov. V nadnaslovu avtor zapisuje, da so v podjetju poslovali »precej po domače«. Vodilo navaja objektivne in subjektivne razloge, da se je podjetje znašlo v stečaju, odstavki besedila pa nizajo dejstva, ki te razloge pojasnijo.

V vseh štirih navedenih primerih preiskovalnih člankov gre za neposredna vodila. Avtor natančno opredeljuje akterje zgodb, negativne junake, sam pa je eksplicitno prisoten, saj pripoveduje v tretji osebi (*nam je pojasnil, kot smo že zapisali, te dni so nas obvestili ...*). Gre za daljša besedila, sestavljena iz štirih do sedmih odstavkov, ki so na več mestih ločeni z mednaslovi *Sprememba lastništva, nato stečaj, Najemnine niso krile niti stroškov amortizacije, Zapletena pot do lastništva* (27. 2. 2001: 5). Mednaslovi izpostavljajo bistven podatek oziroma trditev iz nadaljnjega besedila.

Jezikovno-stilno analizo v tem poglavju žanrsko razvrščenih prispevkov nadaljujem posebej v poglavjih stilistika naslovov in besedil. Na tem mestu lahko strnem, da Petek v večini besedil uporablja nevtralen jezik, tudi v žanrih, kjer je avtorju na voljo več svobode pri izbiri jezikovnih sredstev (denimo preiskovalni članki), Petek niza dejstva in argumente v obliki neosebne poročila, brez slikovitih podrobnosti. Dinamičnost

besedila dosega s sosledjem krajših in daljših stavkov. Sicer redki predolgi stavki so posledica navedkov virov.

3.3 SKLADNJA

Kar 17 od 26 besedil, ki sem jih uvrstila v vestičarsko vrsto, Petek začenja s prislovnimi določili kraja ali časa, kar odstopa od pravila skladskega razvrščanja stavčnih členov v povedi. Navajam nekatere začetke prvih povedi v besedilih: *Predsinočnjim so v Dobji vasi; V nadžupnijski cerkvi svetega Martina v Šmartnem pri Slovenj Gradcu; Na državni cesti v središču Prevalj; Včeraj nekaj po deseti uri; Od danes do nedelje; Včeraj popoldan; Konec novembra*. Razlog pogostih začetkov povedi s prislovnim določilom časa in kraja je morda dejstvo, da se besedila v Večerih ne začinjajo s časoprostorskim vhomom. Avtor tako že v začetku navaja, kdaj ali kje se je dogodek, ki ga upoveduje besedilo, zgodil. Primeri izstopajo, ker gre za začetke besedil, avtor pa mnoge povedi začenja s prislovnimi določili tudi v samem besedilu.

Stilna značilnost Petkovih glos in komentarjev so dolge večstavčne povedi z zelo pogosto uporabo različnih ločil na koncu delov ene povedi. Avtor v vsaki glosi v povedih niza priredne in podredne stavke, pri čemer zelo pogosto poleg vejic in veznikov uporablja dvopičja, podpičja, oklepaje in pomišljaje. Uporabo teh ločil oziroma posebne tipe zloženih povedi štejem za Petkovo posebnost zaradi njihove pogostosti, saj se pojavljajo večkrat tudi v enem samem odstavku. V nadaljevanju navajam posamezne primere iz glos, podobne primere, čeprav jih je veliko manj, pa sem našla tudi v drugih žanrih besedil.

Pogosto uporablja dvopičje pred besedami ali besednimi zvezami, s katerimi pojasnjuje prej povedano. *Mercator uvaja na Koroškem novo plačilno sredstvo: bone*. (20. 12. 2000: 11) *Pred tednom dni sta se v Oni razgovorila dva Korošca, on in ona: Mitja Kunc in Irma Pavlinič Krebs* (28. 2. 2001: 11). Glede na pravopis, bi lahko v tem primeru dvopičje zamenjal z vejico ali pa določenimi vezniki. Še bolj pogosta raba dvopičja pa je za Petka značilna pred stavki, s katerimi pojasnjuje drug stavek. *Nekaj pa bo držalo: še (že) v tem tisočletju bo padla odločitev o nadaljevanju gradnje ali zasutju gromozanske gradbene jame* (14. 2. 2001: 11). *Da ne bo pomote: Ošlak in Juričan sta bila kar dobra prijatelja, oba doma s Fare na Prevaljah* (22. 11. 2000: 11).

Le profesor Franc Juričan, za prijatelje Jure, direktor Ljudske univerze na Ravnah, še danes negoduje, saj se mu zdi, da ga Ošlak med vrsticami pogosto »napiči«; takšen občutek se mu je porodil tudi ob gledanju intervjuja, ki ga je z Ošlakom odlično opravil Lado Ambrožič (22. 11. 2000: 11). Podpičje ločuje posamezne dele povedi krepkeje kot vejica, avtor pa s podpičjem tudi prekinja verigo z vejico ločenih delov povedi.

Tasič je že pred letom dni naročil prodati vsa železarska stanovanja, kar je dobro za stanovalce (tiste seveda, ki imajo denar), na drugi strani pa je slabo za podjetje (ni stanovanjskega podjetja brez stanovanj) (17. 1. 2000: 11). Med oklepaji Petek z vrinjenimi stavki pojasnjuje oziroma dopolnjuje trditve v povedi.

Ob tem pa se na Ravnah že pojavljajo ugibanja, ali ni morebiti kovaška stiskalnica, ki je stala okoli 17 milijonov mark (če si prikličemo v spomin aktualno kupčijo nemškega Krombacha z Armaturami Muta: stiskalnica je vredna za štiri Armature, nekaj malega pa še ostane), predimenzionirana (13. 12. 2000: 11). Petek uporablja oklepaje za vrinjeni stavek, ki dodatno pojasnjuje oziroma spomni na že poročana dejstva. Podpičje uporablja pred priredno zloženim stavkom, s katerim pojasnjuje prejšnjega. Več o vrinjenih stavkih oziroma pristavah navajam v podpoglavju Medstava.

V primeru portreta (31. 1. 2001: 14) Petek uporablja premi govor v obliki dobesednih navedkov brez spremnih stavkov. Glede na to, da je predmet celotnega besedila portretiranec, je jasno, čigave so izjave, ki jih Petek prenaša bralcu v obliki premega govora.

V ostalih vrstah besedil nisem našla skladijskih posebnosti. Včasih je opaziti željo, da bi Petek v povedi želel vključiti čim več informacij, vendar ne morem skleniti, da so povedi zato predolge. Kot sem navedla zgoraj, pogosto uporablja določena ločila med deli povedi, kjer bi jih sicer lahko končal s piko in začel nov stavek. Za Petka tudi niso značilne izrazito kratke povedi.

4. STILISTIKA NASLOVOV BESEDIL

4.1 DEFINICIJA IN FUNKCIJE NASLOVOV

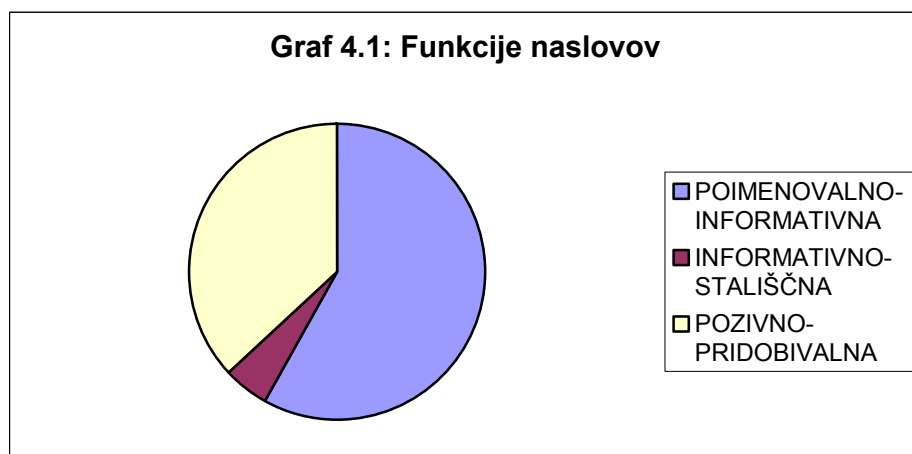
Jezikovno-stilno analizo nadaljujem z obravnavo naslovov, ki so v pisnem poročevalstvu, kot piše Korošec (1998: 43), najizrazitejša prvina. V Leksikonu novinarstva (v Korošec, 1998: 45) so naslovi definirani kot novinarske tvorbe, katerih cilj je z nekaj besedami /.../ dati osnovno informacijo ali /.../ bistvo informacije, ki sledi v besedilu, in da s svojevrstno privlačnostjo pritegnejo pozornost bralca, poslušalca ali gledalca. To definicijo sem navedla kot prvo, ker najprej poudarja nalogo naslova »dati osnovno informacijo«, za razliko od mnogih drugih definicij, ki najprej navajajo, da je naloga naslovov pritegniti bralca. Naslovi Petkovih besedil večinoma dajejo bralcu osnovne prvine iz vsebine prispevka, kot bomo spoznali v nadaljevanju. Informirati je tako njihova prvotna funkcija.

Matjaž Kmecl (1996: 196) v definiciji naslova omenja, da je naslov do vsebine lahko opisen, simbolen ali komičen. V vsakem primeru pa je pomemben člen besedila, saj uresničuje prvi stik z bralcem.

»Časopisni naslov je iz ene ali več besed in znakov tvorjeno stavčno ali nestavčno sporočilo, ki napoveduje in se vsebinsko nanaša na praviloma eno, od drugih besedil grafično ločeno, vsaj iz ene stavčne povedi sestojече besedilo ali besedilno enoto, tako da je tudi sam grafično ločen od tega besedila, in ima poimenovalno-informativno, ali informativno-stališčno, ali pozivno-pridobivalno funkcijo« (Korošec, 1998: 46). V omenjeni definiciji so že navedene funkcije naslovov, po katerih sem razvrstila naslove Petkovih besedil in od katerih je odvisna tudi stilna zaznamovanost naslovov.

Klasifikacija naslovov obravnavanih besedil se večinoma ujema z razvrstitvijo po zvrsteh in vrstah novinarskega sporočanja iz prejšnjega poglavja naloge. Tako med obravnavanimi naslovi besedil najdem največ naslovov s poimenovalno-informativno funkcijo (58), ki naslavlja predvsem besedila informativne zvrsti. Za tovrstne naslove je značilno, da poimenujejo temo oziroma vsebino besedila, hkrati pa že vsebujejo bistvene informacije iz celotnega besedila. Najmanj je naslovov z informativno-stališčno funkcijo (5). Njihova značilnost je vrednotenje vsebine besedila, torej nakazujejo avtorjevo stališče. V prejšnjem poglavju omenjene glose avtor večinoma opremlja z

naslovi s pozivno-pridobivalno funkcijo (37). Ti naslovi v našem primeru o sami vsebini ne povedo pravzaprav nič, ampak skušajo pritegniti bralca, tudi z ekspresivnimi besedami oziroma drugimi stilnimi posebnostmi.

Primeri:

- naslovi s poimenovalno-informativno funkcijo

Na obvoznici trčila tovornjaka (1. 3. 2001: 26), *Namenska proizvodnja kmalu samostojna družba* (28. 2. 2001: 3), *V sedmih primerih še rešujejo vprašanje državljanstva* (23. 2. 2001: 18), *Tihotapci streliva* (27. 2. 2001: 18)

- naslovi z informativno-stališčno funkcijo

Manjka kanček prisile ali stimulacije (16. 2. 2001: 5), *»Pogodba o prodaji Armatur na meji kriminala«* (11. 1. 2001: 9), *Kravja kupčija z železarskimi Armaturami* (24. 11. 2000:5)

- naslovi s pozivno-pridobivalno funkcijo

Komedijanstvo in norčavost (19. 2. 2001: 5), *Maček v žaklju* (14. 2. 2001: 11), *In kmet bo gospod postal* (12. 2. 2001: 5), *Spet bo šok* (7. 2. 2001: 12), *Na gobec* (15. 1. 2001: 5), *Prvih sto let* (17. 1. 2001: 11), *Obdobje Korošic* (13. 12. 2000: 11)

Glede na to, da Petek v svojih besedilih bralca predvsem seznanja z aktualnimi dogodki in razlaga določene pojave, stanja, je prevladovanje poimenovalno-informativne funkcije v naslovih pričakovano. V besedilih, v katerih avtor komentira dogajanja v družbi, prevladujejo naslovi s pozivno-pridobivalno, prav tako tovrstni naslovi naslavlajo nekatera besedila poročevalske vrste. Informativno-stališčna funkcija je zelo redka, pojavlja se v naslovih komentarskega poročila in informativnih člankov. Več svobode pri izbiri besed in besednih zvez omogoča glosa kot žanr interpretativne zvrsti, kar se zrcali

tudi v naslovih s predvsem pozivno-pridobivalno funkcijo. Skleпам lahko, da ni avtorjev namen pritegniti bralca s stilnimi posebnostmi, ampak predvsem z vsebino prispevkov, ki so odziv na aktualno dogajanje v regiji.

4.2 TIPOLOGIJA NASLOVOV

Naslovje po Korošču (1998: 50) tvorita vsaj dve izmed naslednjih enot: nadnaslov (Nn), veliki naslov (N), podnaslov/i (P), sinopsis (S). Odvisno od števila posameznih enot je naslovje dvodelno ali večdelno, slednje je ali polno ali nepolno. Med analiziranimi najdemo največ nepolnih tridelnih naslovij, ta so brez pravih sinopsisov. Sinopsis ima po Korošču (1998: 103) naslednje značilnosti: položaj na začetku besedila, zgoščenost, strnjenost daljšega besedila, grafično izrazitost in kot posebno časopisno značilnost, da se začenja s časo-prostorskim vhomom. Slednje ne velja za noben prispevek v Večeru.

Primeri tridelnih naslovij:

Nn: *Bo slovenjgraški Prevent pomagal reševati mariborsko letališče*

N: *V petek pogovori na državni ravni*

P: *Prevent je že izkazal pripravljenost za pomoč pri vnovičnem odprtju letališča*
(31. 1. 2001: 3)

Nn: *V Črni na Koroškem so včeraj pripravili prisrčen sprejem za Mitjo Kunca*

N: *Ne prvič in ne zadnjič*

P: *Franc Stakne, župan občine Črna, je Mitji Kuncu podelil najvišje občinsko priznanje, zlati občinski grb*

(12. 2. 2001: 16)

Krajše prispevke naslavljaοo mali naslovi pod rubričnimi in mali naslovi pod paginalnimi. V Koroščevi tipologiji naslovov spadajo mali naslovi med nenaslovijske naslove, za razliko od nadnaslova, velikega naslova in podnaslova, ki so naslovijski.

Primer malega naslova pod rubričnim:

- *Koroški drobiž*

Kralj Matjaž še spi, prebudila se je Irma (28. 2. 2001: 12)

- *Kriva pota*

Tihotapci streliva (27. 2. 2001: 18)

Primer malega naslova pod paginalnim:

- *Kronika*

Na obvoznici trčila tovornjaka (1. 3. 2001: 26)
- *Koroška*
Do zdravja in sreče (7. 2. 2001: 18)

Enote naslovja so avtonomne, med njimi pa lahko obstajajo določena besedilotvorna razmerja. V primeru Petkovih besedil gre večinoma za naslovja, v katerih se v več enotah ponovi ista beseda, to pomeni, da jih uvrščam med naslovja besedno vezanih enot. Skladenjsko vezanega naslovja med obravnavanimi ni, najdem pa dva primera zaimensko vezanega naslovja, in sicer z minus zaimenskim naveznikom, kar pomeni, da predvidenega zaimka ni, lahko pa ga v določeni enoti vzpostavimo kot navezovalno prvino.

Primer besedno vezanega naslovja:

Nn: *V radeljskem Hmezadu so zadnje desetletje poslovali precej po domače, sedaj je podjetje v stečaju*

N: *Neodgovorno poslovanje brez primera*

P: *Ko so v Hmezadu prodali, kar se je prodati dalo, so poslovne prostore dali v najem, vendar mnogokrat brez izterjane najemnine*

(27. 2. 2001: 5)

Nn: *Minister za kmetijstvo Franc But obiskal občino Ravne na Koroškem*

N: *Polovico vzameta že pot in klavnica*

P: *Koroški kmetje so že leto dni brez klavnice, za vsak zakol živine morajo na pot do Maribora ali Celja*

(12. 2. 2001: 4)

Primer zaimensko vezanega naslovja:

Nn: *Po Solinu je Prevent na Hrvaškem odprl še novo tovarno v Zlatarju*

N: *Šivajo avtomobilске prevleke za Citroen, kmalu še za Peugeot*

P: *Proizvodnjo so pred tremi meseci pričeli z 49 delavci*

(17. 2. 2001: 8)

Podnaslov, ki širi pomensko vsebino (velikega) naslova z dodajanjem podatkov, se lahko v naslovju pojavlja z eno enoto (enojni podnaslov) ali več (podnaslovni sklop). Enojni podnaslov je prost ali navezovalen, odvisno od tega, ali je v kakšnem besedilnem razmerju z drugimi enotami naslovja. Če so enote v podnaslovni sklopu medsebojno neodvisne, jih Korošec (1998: 76) uvršča v podnaslovni sklop pridruženih enot. Pri sklopu izpeljanega podnaslova pa obstaja razmerje znotraj sklopa, prvi podnaslov je napovedni, drugi je iz njega izpeljan. V obravnavanih besedilih je med enojnimi

podnaslovi velika večina navezovalnih na veliki naslov, včasih tudi nadnaslov, podnaslovni sklopi pa imajo značilnosti izpeljanega podnaslova.

Primer navezovalnega podnaslova:

Nn: *Dve leti po protestnem zborovanju policistov na Holmcu zaradi afere Vič-Holmec*

N: *Za policiste je afera končana*

P: *Marko Pogorevc, generalni direktor slovenske policije: »Nikoli nisem pogreval zamer ali iskal krivde pri posameznikih, ki so to zakuhali, čeprav osebno vem, kdo je to naredil«*
(18. 1. 2001: 5)

Nn: *Koroško gospodarstvo je že od nekdanj odprto za tuji kapital*

N: *Tuje lastništvo odpira tudi nove trge*

P: *V koroški regiji je 19 podjetij, ki so izključno v rokah tujega kapitala, aktivnih podjetij, v katerih so tujci soudeleženi pri lastnini, pa je 58*
(30. 12. 2000: 4)

Primer prostega podnaslova:

Nn: *Nadzorni odbor mestne občine Slovenj Gradec je preveril poslovanje nekaterih občinskih porabnikov*

N: *Brez večjih pomanjkljivosti*

P: *V Javnem komunalnem podjetju Slovenj Gradec tožijo okoli 2500 občanov, ki ne plačujejo komunalnih storitev*
(28. 2. 2001: 18)

Nn: *Zamejci slavijo Prešerna*

N: *Kulturni dom v Pliberku naj bi postal kulturni hram Slovencev na obeh straneh meje*

Primer podnaslovnega sklopa pridruženih enot:

Nn: *Slovenj Gradec prva seja sveta območne enote Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije*

N: *Kako kmetovati na gorskem, ekološko degradiranem področju*

P: *Svetu kmetijsko-gozdarske zadruga, območne enote Slovenj Gradec, predseduje Andrej Presečnik iz Mozirja, vodja slovenjgraške območne enote KGZ pa je Jože Pratneker iz Mežice – Ali bodo kmetje v okolici Črne in Mežice dobili kakšno rento*
(31. 1. 2001: 18)

Nn: *Okrogli jubilej družbe Tus KO-SI, otvoritev novih prostorov Purotehnike in novega podjetja Ekotrade*

N: *Letno ustvarijo za sedem milijonov mark*

P: *Tus KO-SI, ki ima 58 zaposlenih, je včeraj proslavil tri desetletja obstoja – Kapitalska povezava z družbama Purotehnika in Ekotrada Otiški Vrh, kjer so včeraj odprli nov obrat za proizvodnjo oblazinjenega pohištva*
(18. 11. 2000: 18)

Primer podnaslovnega sklopa izpeljanega podnaslova:

Nn: *Po sušnem investicijskem desetletju so včeraj v Metalu odprli novo kovaško stiskalnico*

N: *Za novo stiskalnico 17 milijonov mark*

P: *V desetih mesecih tega leta je Metal Ravne ustvaril 270 milijonov tolarjev dobička – V prihodnjem letu načrtujejo modernizacijo valjarne*

(8. 12. 2000: 8)

Nn: *Šumc, nekoč biser pitne vode, postaja vse bolj onesnažen*

N: *Kakšno vodo pijejo v Mežiški dolini?*

P: *Vse kaže, da so minili časi, ko pitne vode iz zajetja Šumc ni bilo treba klorirati – Lani so odvzeli 54 vzorcev pitne vode za mikrobiološke preiskave*

(14. 12. 2000: 18)

Med analiziranimi naslovji sem našla 31 enojnih podnaslovov in 19 podnaslovnih sklopov. Med enojnimi prevladujejo navezovalni (26), prostih podnaslovov je malo. Kot sem omenila že pri naslovju vezanih enot, se podnaslovi največkrat besedno vežejo na veliki naslov. Enojni podnaslovi so večinoma daljše priredno ali podredno zložene povedi. Podnaslovnih sklopov je 19, med njimi večina (16) podnaslovnih sklopov izpeljanega podnaslova. Vsak sklop omenja enote iz besedila, sklopa pa sta povezana vsebinsko, drugi navaja podatke, ki se navezujejo na prvega v smislu pojasnila, ali sklepa. Tudi podnaslovni sklopi so večstavčne povedi, le malokrat Petek uporablja kratke podnaslovne sklope.

Nadnaslovi v Večeru imajo vlogo kot izrazita sestavina naslovja in ne toliko orientacijske, meni Korošec (1998: 77) v svoji tipologiji. V primeru obravnavanih besedil mu lahko popolnoma pritrdim, saj so, kot se je izkazalo, Petkovi nadnaslovi večinoma daljše povedi, ki že vsebujejo nekatere informacije iz širšega besedila, torej ne le nakazujejo na temo oziroma področje, na katerega se besedilo nanaša. Nadnaslovi so v našem primeru izrazito vsebinski, pomemben začetek je velikokrat že v nadnaslovu, kar krepi vlogo nadnaslova kot pomembne enote naslovja. Ob upoštevanju Koroščeve tipologije sem nadnaslove razvrstila v posamezne skupine. Med obravnavanimi naslovji Petkovih besedil, ki vključujejo tudi nadnaslove, nisem zasledila nobenega področnega, zemljepisnopodročnega, feljtonskega in sovisnega nadnaslova. Vse nadnaslove lahko tako uvrstim v dve skupini, manj je ozkotematskih nadnaslovov, večina pa velikih nadnaslovov, med njimi največ tistih z ugotovitvenim nastopom, manj z vprašalnim.

Za ozkotematske nadnaslove je značilno, da podatke o vsebini besedila zajemajo bolj določno in so podobni velikim nadnaslovom. Kot pravi Korošec, je za naslovje v Večeru značilna informacijska zadostnost, bralec najpomembnejše iz vsebine besedila izve že ob branju naslovja. Veliki nadnaslovi v našem primeru prinašajo poudarek iz vsebine, večinoma gre za eno- ali večdelne glagolske povedi.

Primeri ozkotematskih nadnaslovov:

Nn: *Razkrivamo nekatere dele pogodbe med Krombachom in Slovenskimi železarnami o prodaji Armatur Muta*

N: *Kravja kupčija z železarskimi Armaturami*

P: *Pogajalsko skupino za prodajo Armatur je vodil priprti in danes že bivši državni sekretar v ministrstvu za gospodarske dejavnosti dr. Boris Šuštar*

(24. 11. 2000: 5)

Nn: *KNSS Neodvisnost o plačni politiki v prihodnjih letih*

N: *Približevanje izhodiščne plače minimalni*

P: *Prvega julija prihodnjega leta naj bi se plače povečale za pričakovano rast življenjskih potrebščin, predlaga sindikat KNSS Neodvisnost*

(16. 12. 2000: 12)

Primer velikega nadnaslova kot ugotovitvenega nastopa:

Nn: *Lesna je v Slovenj Gradcu pripravila poslovne dneve in predstavila novosti*

N: *Les živi, v Lesni pa delajo*

P: *Les živi je novi slogan Lesne iz Slovenj Gradca, vodilni delavci nekaterih družb iz sistema Lesne pa so včeraj zagotovili, da gre Lesni na bolje*

(5. 12. 2000: 18)

Nn: *Po nekaj letih premora spet nagrada Slovenske gospodarske zbornice za podjetnika iz Koroške: dobil jo je Janko Zakršnik*

N: *Nagrada znanemu podjetniku*

P: *Poslovanje družbe Eurocity, njen soustanovitelj in direktor je letošnji nagrajenec Gospodarske zbornice Slovenije Janko Zakršnik, je bilo v preteklih letih zanimivo tudi za kriminaliste*

(24. 2. 20001: 5)

Primer velikega nadnaslova kot vprašalnega nastopa:

Nn: *Kdaj bo mogoče obvoziti mesto Slovenj Gradec tudi po severni strani*

N: *Priprave na gradnjo severne obvoznice*

P: *Zahteven, vendar nujen projekt, ki bi razbremenil mestno jedro*

(26. 1. 2001: 18)

Nn: *Zakaj se kriminalisti zanimajo za Tovarno Muta – Kmetijska mehanizacija*

N: *Kriminalisti brskajo po zaseženi poslovni dokumentaciji*

P: *Mali delničarji imajo svojo razlago dogajanj v Tovarni Muta*

(20. 12. 2000: 18)

Večdelna naslovja z nadnaslovom, velikim naslovom in podnaslovom v primeru Petkovih besedil naslavljajo vse prispevke poročevalske, pogovorne, člankarske in portretne vrste. Bralcu postrežejo z bistvenimi informacijami oziroma poudarki iz nadaljnjega besedila. Prispevke vestičarske vrste naslavljajo samo mali naslovi pod paginalnim Koroška. Gre večinoma za samostalniške neglagolske povedi. Prispevki komentatorske vrste imajo male naslove pod rubričnimi (Koroški drobiž, Neuradno, Mimogrede).

4.3 IZPUSTNI NASLOVI

Po Toporišiču (Toporišič v Korošec, 1998: 141) pride do izpusta, »če v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka«. Pri časopisnem poročevalstvu pa se lahko strinjam še s trditvijo mnogih avtorjev, da se izpusti največkrat pojavljajo zaradi potrebe po kratkosti besedila.

V enotah naslovja Petkovih prispevkov sem našla 22 primerov izpustnih naslovov, v največ primerih gre za izpust pomožnika biti kot morfema za izražanje časovnosti. Primeri: *Na obvoznici trčila tovornjaka* (1. 3. 2001: 26), *Namenska proizvodnja kmalu samostojna družba* (28. 2. 2001: 3), *V petek pogovori na državni ravni* (31. 1. 2001: 3), *Lanski promet presegel 18 milijonov mark* (23. 1. 2001: 18).

V obravnavanih enotah naslovja je pogost tudi izpust vezi oziroma glagola biti ob samostalniškem, pridevniškem in povedkovem določilu. Primeri: *Ponujene tri variante privatizacije* (14. 2. 2001: 8), *Drugi v Sloveniji, prvi na Koroškem* (7. 2. 2001: 18), *Korošci proti ukinjanju samostojnosti na področju elektrodistribucije* (16. 2. 2001: 18); »*Pogodba o prodaji Armatur na meji kriminala*« (11. 1. 2001: 9). Med izpustnimi naslovi so zelo redki tisti z izpustom glagola biti v pomenu nahajati se, torej glagola v vlogi povedka. Primer: *Ogenj pod pokrovom motorja* (23. 1. 2001: 18).

V obravnavanih primerih je zaslediti še izpust naklonskega izraza (Končno spraviti problem z dnevnega reda), ne pa tudi denimo izpust predmeta, izpust povedkov kot

glagolov premikanja, ali ločila, ki bi označevala izpuščeno enoto. Izpustni naslovi v Petkovih prispevkih so lahko posledica prizadevanja po krajšanju. Gre večinoma za člene, ki so za bralca predvidljivi, zato njegov namen ni želja, da bi bralec zaradi izpuščenih členov podatke poiskal v besedilu. Ob tem je treba upoštevati dejstvo, da vsi naslovi niso nujno delo avtorja, saj jih večkrat spreminjajo oziroma urejajo uredniki posameznih strani časopisa.

4.4 OBNOVITVE V ČASOPISNIH NASLOVIH

Obnovitve v časopisnih naslovih so kot vrsta aktualizacije pomembna sestavina časopisnega stila. Obnovitve se glede na izbiro sestavin delijo na obnovitve klišejev in obnovitve vzorcev. Korošec (1998: 125) jih glede na obliko oziroma podobnost z virom, katerega obnovitev predstavljajo, deli še ne dve podskupini, ponovitve klišejev in ponovitve vzorcev. Obnovljeni klišeji so med drugim splošno znana rekla, rečenice, pregovori, frazeologemi. Besedna zveza, ki v naslovu nastopa kot obnovljeni vzorec, za razliko od frazeologema kot obnovljenega klišeja, ni produkt poimenovalnega procesa, ampak jo v naslovu uporabimo zgolj za označevanje ene konkretne okoliščine. Obnovljeni vzorci so znani izreki in naslovi umetniških del, predvsem s področja filma, literature. Za obnovljene klišeje je značilno, da v naslovih ne nastopajo v neokrnjeni obliki, ponovljeni klišeji pa nimajo novih prvin, ki bi signalizirale konkretno vsebino.

Obnovitve kot eden glavnih načinov za delanje aktualiziranih naslovov so značilne za interpretativno zvrst. Med stotimi analiziranimi naslovi sem našla le štiri primere obnovitev v naslovih oziroma tri obnovitve klišeja in en primer ponovitve klišeja. Mali naslov pod rubričnim *Maček v žaklju* (14. 2. 2001: 11) naslavlja besedilo, ki ga uvrščamo med glose, v katerih je, kot sem omenila v prejšnjem poglavju, avtor prisoten s svojimi stališči, jezik besedila je humoren, satiričen, zato je tudi tak naslov za ta žanr povsem primeren. Bralca spodbuja k branju ostalega besedila, prav nič pa iz naslova ne izvemo o sami vsebini prispevka. Besedna zveza maček v žaklju nas asociira na nekaj presenetljivega, saj frazem kupiti mačka v žaklju pomeni kupiti kaj, ne da bi stvar prej poznali.

V dveh različnih naslovih je Petek uporabil besedno zvezo zelena luč, ki pomeni nekaj omogočiti ali dati dovoljenje. Po Korošču je ta besedna zveza zaradi pogoste uporabe že kar avtomatizirana, to dejstvo pa vseeno ne vpliva na njeno naravo aktualizma. To obnovitev klišeja vsebujeta naslova: *Bruselj prižgal zeleno luč za program dokončnega prestrukturiranja Slovenskih železarn* (14. 2. 2001: 8), *Po neuradnih informacijah že zelena luč za nepovratna evropska sredstva za gradnjo čistilne naprave* (19. 1. 2001: 18). V obeh primerih sta aktualizma uporabljena v nadnaslovu, kar je sicer v poročevalstvu bolj redka praksa, saj se, kot piše Korošec, za nadnaslove zahteva stilna nezaznamovanost. A je zveza zelena luč tako pogosta v naslovih, da se je že razaktualizirala. Naslednji primer obnovitve v naslovih je primer nadnaslova *Mežiškemu rudniku bije zadnja ura* (21. 12. 2000: 12). Besedna zveza zadnja ura nas asociira na nekaj, kar se končuje, kot izvemo iz širšega besedila prispevka, bodo mežiški rudnik (kmalu po objavi prispevka) zaprli.

Malo število obnovitev v naslovih kot sredstva aktualizacije oziroma doseganje posebnega stilnega učinka je pričakovano, saj je, kot sem že omenila, med obravnavanimi prispevki manj takšnih, kjer bi bili tovrstni naslovi primerni, več je poročanja o dogodkih in dogajanju, v takšnih primerih pa so tudi naslovi izrazito informativni. Tudi v primeru besedil interpretativne zvrsti avtor raje uporablja naslove, ki bralcu že prinašajo podatke iz besedila.

4.5 OSTALI AKTUALIZMI V NASLOVIH

V poročevalskih besedilih Korošec (1998: 13) ločuje specializirana, večinoma tehnična sredstva, ki jim pravi avtomatizmi, gre pa v poročevalstvu za nevtralna jezikovna sredstva. »Avtomatizacija je ustaljevanje posameznih jezikovnih sredstev, da postanejo za opravljanje določene naloge običajna in se utrdijo v konvenciji med tvorci in naslovniki /.../.« (Korošec, 1998: 15)

Avtomatizem je pripravljen za uporabo več kot enkrat, aktualizem, ki je predstavlja nasprotje avtomatizmom, pa za enkratno uporabo. »Aktualizacija pomeni novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za doseg posebnega učinka« (Korošec, 1998: 16). Razmerje aktualizacija – avtomatizacija spada v enako

polarizacijsko razmerje kot navzočnost – nenavzočnost tvorca v besedilu. Glede na dejstvo, da ga aktualizacija vključuje, bom seveda aktualizme pričakovala predvsem v besedilih interpretativne zvrsti.

Med aktualizmi imajo najnižjo stopnjo izrazitosti ločila v naslovih, višjo stopnjo pa obnovitve klišejev in vzorcev, ki sem jih navedla v prejšnjem poglavju. Med aktualizmi, ki so še pogosti v poročevalstvu, Korošec (1998: 18) navaja trope, denimo metafore, metonimije, oksimorone, paronomazije, litote, evfemizme, aposiopeze, apostrofe. K aktualizmom štejemo tudi besede, ki so v Slovarju slovenskega knjižnega jezika kvalificirane s stilno-plastnimi in časovnimi kvalifikatorji, besede ekspresivne stilne vrednosti, frazeologeme, vulgarizme in neologizme ali nove besede.

Primeri aktualizmov v naslovih Petkovih besedil:

- *Kravja kupčija z železarskimi Armaturami* (24. 11. 2000: 5): beseda kravja je v tem primeru uporabljena v pomenu, ki izraža občutek odpora, zoprnosti, v SSKJ jo kvalificira ekspresivni kvalifikator nizko
- *Vse za pet jurjev* (6. 12. 2000: 11): jur je beseda iz vsakdanje govornice ljudi, pogovorna
- *Na gobec* (15. 1. 20001: 5): spet primer čustveno obarvane slabšalne besede z negativnim prizvokom
- *Med minskim poljem in eksotiko* (25. 1. 2001: 8): kot izvemo iz širšega besedila, gre za metaforo za stanje v podjetju Lesna
- *In kmet bo gospod postal* (12. 2. 2001: 5) naslov lahko štejemo za oksimoron oziroma duhoviti nesmisel

Strnem lahko, da v naslovih večinoma ni zaznamovanih jezikovnih sredstev. Tista redka pa najdem predvsem v naslovih glos oziroma besedil interpretativne zvrsti. Glede na to, da sem že prej ugotovila, da so naslovi obravnavanih primerov predvsem informativni, je stvaren, nezaznamovan jezik v njih tudi logična posledica. Avtor tudi v naslovih dosledno upošteva ločevanje med besedili, v katerih je s svojimi mnenji prisoten, in drugimi, ki skušajo bralce objektivno informirati.

Primere obnovitev kot vrsto aktualizacije sem navedla v prejšnjem podpoglavju. Ostali primeri, ki jih lahko štejem med aktualizme, so v našem primeru predvsem ekspresivne besede in metafore. Avtor je z njimi popestril nekatere prispevke.

5. BESEDILO

5.1 BESEDILNI NASTOP

Začetek besedila oziroma prvo besedilno poved imenuje Korošec besedilni nastop, ki je »najmanjši, na začetku besedila stoječi del besedila, ki je tudi sam lahko besedilo« (Korošec, 1998: 226). Nanj v določenih poročevalskih žanrih vpliva objektivni stilotvorni dejavnik oziroma enake, podobne poročevalske ali resničnostne okoliščine. V različnih besedilih se uresničujejo različni sporočanje nameni, kot so podajanje informacije, aktiviranje udeležencev ali razjasnjevanje stvarnosti. Od teh namenov so odvisni tudi začetki besedil, za katere kot sestavine besedil veljajo tri stopnje nastajanja besedil: stopnja usmerjenosti, stopnja načrtovanja in stopnja oblikovanja.

Korošec (1998: 233) ločuje vestiški, ugotovitveni, tezni, citatni, vprašalni in figurativni besedilni nastop. Prvim trem je skupna nizka stopnja napovednosti, »začetki te skupine vstopajo v vsebino neposredno tako, da ubesedujejo kak njen (navadno izraziti) del. Poimenujejo prvino iz stvarnosti, zato so stilno nezaznamovane enote« (Korošec, 1998: 234). Citatni, vprašalni in figurativni nastop pa imajo višjo stopnjo napovednosti. Določen navedek, vprašanje, stavčna figura so stilno zaznamovane enote, ki pri bralcih spodbudijo neko pričakovanje nadaljevanja.

Skoraj polovica (47) obravnavanih Petkovih prispevkov se začne s stavkom, ki ga lahko uvrstim med vestiške nastope, ki se navezujejo na dogodek. Z njimi avtor že nakazuje vsebino besedila oziroma daje podatek, kaj lahko bralec pričakuje v nadaljevanju branja. Glede na žanre Petkovih besedil prevladovanje vestiških besedilnih nastopov ni presenetljivo, saj je za upovedovanje aktualnih dogodkov tovrstno začenjanje besedila najbolj primerno. Avtor želi takoj na začetku kratko in jedrnato podati odgovore na vprašanja kaj, kje, kdaj, kdo.

Primeri vestiških nastopov: *Včeraj se je na mestni obvoznici v Slovenj Gradcu zgodila prometna nesreča, v kateri se je ena oseba huje, ena pa lažje telesno poškodovala* (1. 3. 2001: 26); *Včeraj je delniška družba Prevent iz Slovenj Gradca v Zlatarju, mestecu v krapinsko-zagorski županiji, odprla nov proizvodni obrat za šivanje sedežnih prevlek za avtomobilsko industrijo* (17. 2. 2001: 8); *Koroški gorski reševalci, ki jih je vodil Franc*

Oderlap, so včeraj in v soboto na Peci zaman iskali Josipa Škreblina, skoraj sedemdeset let starega moža iz Mežice, ki ga pogrešajo približno od novega leta (15. 1. 2001: 12).

Okoli štirideset odstotkov (37) začetkov besedil lahko uvrstim med ugotovitevne nastope, ki prav tako dajejo podatek o vsebini besedila. Začetek je ugotovitev ali ocena stvarnosti. Prav tako kot tiste iz prve skupine nastopov, so tudi enote ugotovitvenih stilno nezaznamovane. Petek z njimi začenja malo daljša besedila od prej omenjenih, tako prispevke informativne kot interpretativne zvrsti. Primeri ugotovitvenih nastopov: *Letošnja zima na Koroškem prinaša za smučarje in smučarske delavce več slabih kot dobrih novic (24. 1. 2001: 18); Znano je, da se je v Nemčiji zaradi bolezni norih krav oziroma BSE zmanjšala prodaja govejega mesa za več kot polovico (23. 1. 2001: 18); V Galeriji Kolar v Slovenj Gradcu so se držali tradicije in pripravili novoletno razstavo in sprejem (20. 12. 2000: 11).*

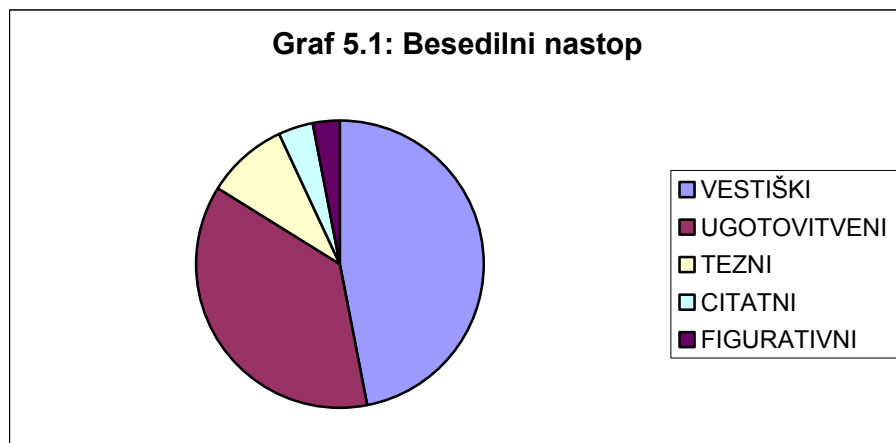
Približno desetina (9) je teznih nastopov. Primeri: *Načrtovana privatizacija in umik države iz dveh največjih slovenskih bank bosta gotovo blagodejno vplivala na delovanje bank, saj se bodo na ta način lažje izognili političnim vplivom (31. 1. 2001: 5); Mitja Šipek, kleni Korošec, je postal legenda že v življenju (31. 1. 2001: 14); Za klavrn propad družbe Hmezad TG, družbe za trgovino in gostinstvo Radlje ob Dravi, ki je nedavno šla v stečaj, so objektivni in subjektivni razlogi (27. 2. 2001: 5).* Tudi za tovrstne besedilne nastope je značilna minus napovednost in stilna nezaznamovanost.

S citatnimi nastopi se začenjajo štiri od stotih besedil. Avtor takšna besedila začenja z navedkom izjave nekoga drugega. Primeri: *V poročilu o vplivih na okolje za asfaltno bazo v Otiškem Vrhju Inštitut za varstvo okolja iz Maribora ugotavlja, da ob upoštevanju nekaterih ukrepov gradnja in delovanje asfaltne baze ne bi bistveno vplivala na okolje in kvaliteto življenja tamkajšnjih ljudi (16. 12. 2000: 15); »Ali mislijo res vse pokupiti?« (17. 2. 2001: 37); »To nedeljo bi v kulturnem domu v Pliberku na avstrijskem Koroškem radi obudili spomin na dr. Franceta Prešerna skupaj s Korošci iz Slovenije« (28. 11. 2000: 12).* Med primeri najdem oba načina podajanja tujega besedila; z ali brez narekovajev, vedno pa s podatkom, da pisec ni avtor določenega besedila.

Med analiziranimi besedili sem našla še tri s figurativnim besedilnim nastopom. Primeri: *Včasih se zdi, kot da je na Koroškem vse postavljeno na glavo (21. 2. 2001: 11);*

v slovenskem parlamentu je padla kocka glede preoblikovanja brezcarinskih prodajal na cestnih mejnih prehodih z državami, ki so članice Evropske unije (9. 2. 2001: 8). Besedna zveza »postavljeno na glavo« je tu lahko metafora za nered, nesmisel. »Kocka je padla« pa je znan izrek Julija Cesarja in pomeni sprejeti odločitev.

Primer vprašalnega besedilnega nastopa med obravnavanimi ni, iz česar lahko sklepam, da Petek ne ali pa le redko uporablja ta oblikovalno nezahtevni nastop.

Sklenem lahko, da na besedilne nastope v našem primeru vplivajo žanrske zakonitosti, torej objektivni stilotvorni dejavnik, saj je v vestičarski in poročevalski vrsti, kamor spada dobra polovica obravnavanih primerov, težnja že v uvodu ali leadu odgovoriti na temeljna novičarska vprašanja. Petek je v svojih prispevkih javnost ažurno, vsak dan, seznanjal z aktualnimi dogodki in dogajanji, pri čemer je bralcu že takoj na začetku besedil postregel z bistvenimi informacijami ali vsaj podatki o vsebini prispevkov.

5.2 POROČEVALSKA SKLICEVALNOST OZIROMA IZJAVE DRUGIH V BESEDILU

Poročevalska sklicevalnost pomeni, da daje avtor besedila ob poročanju še podatek o tem, da je dogodek oziroma stanje sporočil nekdo drug. Korošec (1998: 196) izhaja iz vestiškega pravzorca, ki odgovarja na vprašanje »Kaj se je zgodilo?« in ima ob sebi še bodisi časovni bodisi prostorski podatek. »Vestiški pravzorec je najmanjša poročevalska enota, ki je tudi sama že lahko vest.« (Korošec, 1998: 196)

Naslovniki se zanašajo na resničnost poročanega, poročevalec pa vsega, o čemer poroča, ni mogel pridobiti z navzočnostjo na dogodku, ampak je podatke lahko dobil od nekoga drugega. Vestiški pravzorec tako poročevalec širi z različnimi vrstami poročevalske sklicevalnosti. Poročevalska sklicevalnost daje zagotovila, da se naslovnik lahko na podatke v besedilu zanese. Korošec (1889: 195) ločuje vzorce poročevalske sklicevalnosti glede na zanesljivost/nezanesljivost poročanega, vzorce nanašanjске sklicevalnosti in vzorce citatne sklicevalnosti.

Prva stopnja poročevalske sklicevalnosti so avtomatizmi z glagolom v prvi osebi množine, s katerimi se poročevalec sklicuje na lastno poročilo. Tudi pri Petku najdem kar nekaj takšnih primerov, ki mu večinoma služijo kot opozorilo bralcem, da se besedilo nanaša na dogodek, o katerem je poročal že pred časom, z novim besedilom pa ga ali dopolnjuje oziroma nadaljuje z novimi informacijami. (*Prejšnji teden smo na teh straneh napovedovali, pred kakšnima dvema tednoma smo na teh straneh zapisali, pisali smo, včeraj smo že poročali, na teh straneh smo v zadnjem letu kar nekajkrat pisali, poročali smo že*).

V obravnavanih primerih je malo primerov sklicevalnosti glede na zanesljivost oziroma nezanesljivost. Z njo avtor besedila izkazuje domnevo, nedokazanost ali nezanesljivost, ko se sklicuje na tuje poročanje. Razlogov, kot navaja Korošec (1998: 203), je lahko več: sam avtor izraža domnevo o tem, kar je bilo sporočeno kot trditev; že nekdo drug je trditev izrazil kot nezanesljivo; ko nekaj še ni uradno potrjeno; nekaj ni dokazano kot tako, čeprav nekdo trdi, da je bilo. Petek to izraža predvsem morfemsko, manj pa besedno, s členkom menda (*naj bi se oblikoval, naj bi se sestali, potekala naj bi, postala naj bi direktorica*).

Petek v primerih, ko tuje besedilo vključuje v svoje prispevke, pogosto uporablja citatne sklicevalnosti, tako v obliki premega govora kot v obliki odvisnega govora in njegovih različic. Na tem mestu se ne morem strinjati s trditvijo Korošca, da premi govor razmeroma redko nastopa v poročevalstvu. Petek namreč pogosto uporablja omenjeno varianto navajanja tujega besedila. Tako v poročilih o dogodkih večinoma izmenjuje uporablja premi in odvisni govor, slednjega pa popestri z različnimi glagoli rekanja. (*pravi, je dejal, ugotavlja, zatrjuje, potrjuje, je prepričan, je omenil ...*).

V ostalih žanrih pa pogosteje uporablja odvisni govor. Čeprav so v nekaterih Petkovih poročilih citati lahko zelo dolgi oziroma obsegajo pretežni del kakšnega odstavka, ne gre za prekomerno rabo navedkov, prej za željo po natančnosti, saj večinoma v besedilo vključuje navedke, ki vsebujejo dejstva in podatke, manj pa je navedkov, ki kaj vrednotijo.

Pri Petku sem opazila tudi tehniko, ki jo Korošec (1998: 212) v poročevalskem delu šteje za zahtevno, »saj predpostavlja ustrezno disciplino in nadziranje lastnega (veznega) besedila, kakor tudi občutek za dober izbor prirejenih enot navajanega besedila /.../«. Gre za primere skladijskega vključevanja navedenega besedila v avtorsko, ko avtor uporablja različice odvisnega govora in z različnimi glagoli opozarja, da gre za navedke nekoga drugega. »V tem zapisu pravijo, da je vodstvo koncerna Slovenskih železarn na zborov delavcev in kasnejši tiskovni konferenci trdilo, da je ob prodaji Armaturnovemu lastništvu Krombachu negotovih le osem delovnih mest. Sedaj je jasno, da gre za najmanj 30 delavcev; ti so namreč že prejeli v podpis soglasje za prehod v invalidsko podjetje. V sindikatu so tem delavcem odsvetovali podpis takšnih pogodb, nasprotujejo pa tudi dejstvu, da o teh namerah niso bili obveščeni. /.../ Vračanje teh soglasij je po mnenju sindikata prevara s strani koncerna, sindikalisti pa so pisanje končali z ugotovitvijo, da je /.../ (6. 12. 2000: 12).

5.3 MEDSTAVA

Vrinjeni stavek je po Korošču (1998: 281) besedilna možnost in stilna značilnost tudi poročevalskih besedil. Korošec v svojem delu omenja možnost, da bi vse izraze med pomišljajema obravnavali kot skupno problematiko gradnje besedila, vrinjeni stavek pa le kot eno od enot tega sklopa vprašanj. Izrazi med pomišljajema so v najširšem smislu medstave, te pa so ali izpostave ali pristave, tradicionalni vrinjeni stavek pa vrsta pristave. Enota med pomišljaji je poudarjeno, izpostavljeno sporočilo.

Razločevalno znamenje med izpostavo in pristavo je naslednje pravilo, ki velja za izpostave, ne pa tudi za pristave: Če strukturi z medstavo odvezemo oba vmesnika, dobimo nezaznamovano prvotno stanje. Za vse medstave velja, da če iz strukture odstranimo tako prvino, ki je medstava, hkrati z vmesnikoma, se levi in desni del govornega niza nezaznamovano stakneta, navaja Korošec (1998: 284).

Izpostave so v besedilu poročevalske zvrsti izraz prizadevanja po razgibanosti besedila, pristave pa so posledica posebnih ubesedovalnih okoliščin. Izpostave z vključevanjem povedkov prehajajo k vrinjenim stavkom. Najpreprostejše pristave so tradicionalni vrinjeni stavki, vendar kot navaja Korošec (1998: 295), so pogostejši taki, ki jih lahko prej pripisujemo ne vrivanju, ampak izogibanju oziralnim stavkom. »Prave pristave so produkt posebnih ubesedovalnih okoliščin časopisnega sporočanja in jih štejemo za tipičnost poročevalskega stila«. (Korošec, 1998: 297)

Jože Toporišič (1992: 335) definira vrinjeni stavek kot »stavek ali zveza stavkov v okviru kake povedi (ali stavka), s katero ni povezan po načelu prisojevanja ali določanja, pa tudi ne prirednosti ali solednosti, ampak je oblikovno sam zase, le v kakšni svobodni zvezi z vsebino«.

V Petkovih besedilih se od medstav pojavljajo le pristave, ne pa tudi izpostave. Potemtakem bi tudi odsotnost izpostav lahko štela za avtorjev stil, saj so drugače v poročevalstvu pogoste. Pristave pa večinoma kot vrinjene stavke uporablja z različnimi nameni; včasih z njimi pojasnjuje oziroma dodaja kakšno podrobnost, drugič pa ponazori svoj odnos do vsebine poročanega.

Primeri:

Podoben primer so naši vrli sosedge Hrvati, kjer je upokojeni general Mirko Norac – poslovenili bi ga lahko kot Mirko Norec – mlado hrvaško državo pripeljal na rob državnega prevrata. (19. 2. 2001: 5)

V tem primeru ne gre za dodajanje informacij ali dodatno pojasnilo, temveč si avtor privošči opazko oziroma se ponorčuje iz generalovega priimka in s humornim vrivkom izkaže svoj odnos.

V Sloveniji pa je – kljub temu da ni več kraljeve gospode in kraljevskih dvorov – ostalo dovolj dvornih norčkov. (19. 2. 2001: 5)

Namesto pomišljajev bi lahko v tem primeru avtor uporabil tudi vejice, saj gre za kratko poved brez odvisnih stavkov. Sklepam lahko, da je prav s pomišljaji oziroma pristavkom želel določen del poudariti.

Že pred mnogimi leti je več vlagateljev vložilo zahtevek za vrnitev vseh nepremičnin – osrednja je hotel Rimski vrelec – ki so bile po vojni na osnovi zakona ....(12. 1. 2001: 18)

Avtor je s pristavo dodal za bralca pomemben podatek.

V mestni občini so tudi računali, da bo zaživela uvedba mestnega prometa – to se ni zgodilo -, s katerim bi omogočili varno pot do šole .... (12. 12. 2000: 18)

S pomočjo pristave avtor pojasnjuje, po drugi strani pa tudi poudari dejstvo med pomišljajema.

/.../ v slovenjgraški družbi Nieros Metal že nekaj časa primanjkuje delavcev, zato – kot smo podrobno poročali že včeraj – iščejo rešitve v ustanavljanju podjetij ... (2. 12. 2000: 18)

Vrinjeni stavek je v tem primeru rešitev za navedbo avtomatizma, s katerim avtor opominja bralca, da lahko podrobnosti najde v drugem prispevku, hkrati pa je ta podatek pojasnilo, zakaj na tem mestu manjkajo nekatera dejstva oziroma informacije in se dodajajo le nove.

Medstave v obravnavanih besedilih služijo svojemu namenu, saj ne gre za predolge in preobsežne stavke, ki bi motili pozornost branja besedila. Avtor je nekatere verjetno uporabil namenoma kot posebne oblike skladnje povedi, druge pa zaradi časovne stiske, saj bi sicer podatke, ki si jih je med pisanjem priklical v misli, moral vključiti s preoblikovanjem povedi oziroma besedila. Glede na nanizane primere ne morem dejati, da bi se Petek želel s pristavki izogniti oziralnim stavkom.

5.4 AKTUALIZMI V BESEDILU

Aktualizacija po Korošcu (1998: 15) pomeni novo, svežo, posebno, nenavadno uporabo jezikovnih sredstev za doseg posebnega učinka. Avtomatizacija pa je ustaljevanje posameznih jezikovnih sredstev, da postanejo za opravljanje določene naloge običajna in se utrdijo v konvenciji med tvorci in naslovniki.

Z aktualizacijo, tako Korošec, tvorec išče pot k naslovniku, navezuje stik z njegovim izkustvenim svetom, da bi sprožil njegovo razumsko in čustveno dejavnost. Razmerje avtomatizacija - aktualizacija spada v enako polarizacijsko razmerje kot navzočnost – nenavzočnost tvorca v besedilu, hkrati pa tudi vključenost – nevklučenost naslovnika.

Aktualizme, ki so pogosti v poročevalstvu, sem navedla v poglavju aktualizmi v naslovju. Analiza besedil pa je pokazala, da je za stil Mira Petka predvsem značilna uporaba besed, ki jih Slovar slovenskega knjižnega jezika kvalificira z ekspresivnimi kvalifikatorji, kar pomeni, da avtor vrednoti ubesedeno vsebino.

Ekspresivne, torej močno čustveno obarvane besede in besedne zveze, se pojavljajo večinoma v besedilih, ki sem jih uvrstila med glose. Primeri uporabe besed ekspresivne stilne vrednosti: *dobijo drisko* (28. 2. 2001: 12) – avtor poudarja občutek odpora oziroma zoprnosti z uporabo besede, ki je v SSKJ pod kvalifikatorjm nizko; *otožno menca* (28. 2. 2001: 12) namesto omahoval, pomišljal; *klavrn propad* (27. 2. 2001: 5) z izrazom klavrn avtor vzbuja pomilovanje; *je prelisičil* (21. 2. 2001: 11) ekspresivno za prevaral; *capljajo* (19. 2. 2001: 5) uporabi slabšalnico za hodijo; za pomen pretepsti, natepsti v eni izmed glos (14. 2. 2001: 11) uporabi izraze *oklestili, naklestili, lomili kosti; pobrati smetano* (12. 2. 2001: 4) uporabi v pomenu imeti korist, ugodnosti; nekoga, ki je po rodu Ljubljančan šaljivo poimenuje *ljubljska srajca* (17. 1. 2001: 11); za glagol udariti uporabi izraze *usekal, treščil, dregnil med rebra* (15. 1. 2001: 5). Kot je razvidno iz zgornjih primerov, avtor v glosah, za katere je značilen šaljiv in humoren jezik, stilni učinek dosega predvsem z uporabo ekspresivnih glagolov, manj z drugimi besednimi vrstami.

Besedila interpretativne zvrsti Petek pogosto poživlja tudi s frazemi, s katerimi prav tako vrednoti oziroma izraža stališče. Primeri: *imajo polna usta besed* (28. 2. 2001: 12), *vse postavljeno na glavo* (21. 2. 2001: 11), *krog se bo sklenil* (21. 2. 2001: 11), *mačka v žaklju* (14. 2. 2001: 11), *prišla na dan* (14. 2. 2001: 11), *padla kocka* (9. 2. 2001: 8.), *ima raj na zemlji* (7. 2. 2001: 12), *pričeli zvoniti po toči* (7. 2. 2001: 12), *položiti na srce* (31. 1. 2001: 14), *položeno v zibel* (31. 1. 2001: 14), *stopili na prste* (29. 1. 2001: 5), *dobila v kuverto* (20. 12. 2000: 11), *postavil po robu* (20. 12. 2000: 11), *prodaja kot za šalo* (20. 12. 2000: 11), *je sedaj pod streho* (16. 12. 2000: 18), *križ čez politiko naredil* (13. 12. 2000: 11), *druga pesem* (29. 11. 2000: 11).

Avtor v nekaj primerih posega tudi po starinskih oziroma zastarelih besedah: *tolikanj* (toliko), *dasiravno* (čeprav), *njega dni* (včasih, nekdej), *stotnija* (sto).

Uporaba narekovajev, v primeru, ko zaznamuje poseben pomen, položaj ali vrednost besed oziroma besede, ki so na ta način poudarjene, izpostavljene, je pri Petku pogosta. »veliki met« (21. 2. 2001: 11), »gospodarske« (21. 2. 2001: 11), »graničarji« (12. 2. 2001: 5), »paver« (12. 2. 2001: 5), »bencinski turizem« (9. 2. 2001: 8), »holcerji« (7. 2. 2001: 12), »gostilniške zapitke« (31. 1. 2001: 11), »sovražnikom« (31. 1. 2001: 11), »knapovskemu zajtrku« (31. 1. 2001: 11), »fajmoštra« (31. 1. 2001: 14), »prva pomoč« (17. 1. 2001: 11), »na gobec« (15. 1. 2001: 5), »marico« (15. 1. 2001: 5), »šaro« (15. 1. 2001: 5), »zabetonirane« (11. 1. 2001: 9), »lekarno v metalurgiji« (30. 12. 2000: 4). Največkrat avtor med narekovaji zapisuje pogovorne in narečne besede.

Metafore: *srebrni iz St. Antona* (28. 2. 2001: 12) je v eni zmed glos smučar Mitja Kunc; *dobrohotni podeželani odprtega srca* (28. 2. 2001: 12) so Korošci, katere v naslednjem primeru poimenuje kot *vaški tepčki*; *dvorana je cirkuška arena* (19. 2. 2001: 5); *bleda mati* (12. 2. 2001: 5) je Evropa; *petsto duš* (12. 2. 2001: 16) so krajani; *generalni* (15. 1. 2001: 5) je direktor policije; *nova metla* (13. 12. 2000: 11); *hommo politicus* (13. 12. 2000: 11);

Poosebitve: *banke tožijo in tarnajo* (21. 2. 2001: 11), *Slovenije zgleduje* (19. 2. 2001: 5), *šiva vsa Koroška* (17. 2. 2001: 37), *država sama od sebe kolje* (12. 2. 2001: 5).

Izraziti aktualizmi so v besedilih Mira Petka predvsem besede ekspresivne stilne vrednosti, s katerimi večkrat glose poživlja, se izogiba ponavljanju določenih besed, predvsem glagolov in samostalnikov, v nekaterih primerih pa z njimi izraža svoje stališče do zapisanega. Za Petkov stil so v glosah značilne še pogovorne in narečne besede, ki jih avtor zapisuje med narekovaji, s tem pa jih v besedilu poudarja. Avtor pogosto uporablja še frazeme, ostala jezikovna sredstva pa niso tako pogosta, da bi jih lahko šteli kot bistvene za avtorjev stil.

Kot nasprotje aktualizmom navaja Korošec (1998: 14) avtomatizme, v poročevalstvu nevtralna jezikovna sredstva. Ustaljena in za opravljanje določene naloge običajna jezikovna sredstva uporablja tudi Petek. Tako v besedilih informativne zvrsti uporablja avtomatizme takrat, ko se sklicuje na druge vire, in ko opozarja, da se določeno besedilo smiselno nanaša na kdaj prej objavljen prispevek (kot smo poročali,...).

6. ZAKLJUČEK

Miro Petek je mnoge koroške dogodke, dogajanja, teme, stanja, razmere za časopis Večer in svoje bralce upovedoval v različnih novinarskih žanrih. Po analizi stotih njegovih prispevkov, objavljenih v slabih štiri mesecih, ugotavljam, da je pri tem dosledno upošteval žanrske posebnosti, od katerih je odvisen jezik in stil njegovih besedil.

Na rezultat njegovega dela so vplivali tako objektivni kot subjektivni stilotvorni dejavniki. Vrste posameznih dogodkov so vplivale na izbor poročevalskih žanrov, žanrske zakonitosti pa predvsem v primeru besedil informativne zvrsti omejujejo novinarja pri uporabi jezikovnih sredstev, določeni strukturi in shemi besedil. 57 odstotkov analiziranih prispevkov ustreza kriterijem uvrstitve v informativno zvrst, med njimi jih je 26 odstotkov vestičarske vrste, 28 poročevalske in 3 pogovorne. Med prispevki interpretativne zvrsti prevladuje člankarska vrsta (25 primerov), manj je komentatorske (17), dopolnjuje jo še portret.

Prispevke poročevalske, pogovorne, člankarske in portretne vrste naslavlja večdelna naslovja z nadnaslovom, velikim naslovom in podnaslovom. Bralcu postrežejo z bistvenimi informacijami oziroma poudarki iz nadaljnjega besedila. Prispevke vestičarske vrste naslavlja samo mali naslovi pod paginalnim Koroška. Gre večinoma za samostalniške neglagolske povedi. Prispevki komentatorske vrste imajo male naslove pod rubričnimi. Precej naslovov je izpušnih, Petek večinoma izpušča pomožnik biti kot morfem za izražanje časovnosti in glagol biti ob samostalniškem, pridevniškem in povedkovem določilu. Ti naslovi so lahko posledica prizadevanja po krajšanju, niso pa nujno avtorjevo delo, saj naslove pogosto spreminjajo uredniki posameznih strani v časopisu.

Razen malih naslovov, so Petkovi naslovi izrazito vsebinski, prevladuje poimenovalno-informativna funkcija. Zaznamovana jezikovna sredstva so v naslovih redka, tipična pa so za glose, kjer se pojavljajo ekspresivne besede in metafore, v teh naslovih prevladuje pozivno-pridobivalna funkcija. Sicer prevladujejo nezaznamovana jezikovna sredstva tudi v naslovih besedil interpretativne zvrsti, kjer bi si avtor lahko privoščil slikovitejše, bolj izstopajoče naslove. Kaže, da Petek želi bralca že v naslovju predvsem informirati,

torej zbuditi zanimanje za branje prispevka na podlagi informacij in dejstev, ne pa z aktualizmi oziroma neobičajnimi jezikovnimi prvinami.

Miro Petek večinoma takoj na začetku podaja odgovore na vprašanja kaj, kje, kdaj, kdo, tako se največ njegovih besedil začenja z vestiškimi besedilnimi nastopi. Pogosto besedila začenja tudi neka ugotovitev ali ocena, predvsem v besedilih člankarske vrste, kjer se pojavlja še tezni besedilni nastop. Ti začetki poimenujejo prvine iz stvarnosti oziroma upovedujejo kak del vsebine in so stilno nezaznamovane enote. Stilno zaznamovane enote kot začetki besedil niso značilni za Petka, figurativni in citatni besedilni nastopi so redki. Pri skladnji izstopa pogosta prislovna določila kraja ali časa na začetkih stavkov. Namesto na vprašanje kaj ali kdo bralcu najprej odgovori na vprašanje kje ali kdaj. Sklepam, da to takšni začetki pogosti, ker se prispevki v časopisu Večer ne začenjajo s časo-prostorskim vhodom.

V skladnji Petkovih besedil je opaziti pogostost medstav, natančneje pristav. Te uporablja, ko v isti povedi še pojasnjuje oziroma dodaja kakšno podrobnost, včasih pa na tak način izraža svoje stališče. Predvsem v glosah avtor poleg pomišljajev, s katerimi poudarja del povedi, uporablja tudi oklepaje, v primerih vrinjenih besed, besednih zvez ali stavkov. S podpičjem in dvopičjem pogosto ločuje dele daljših priredno in podredno zloženih povedi. Njihova raba je tako pogosta, da jo lahko štejem za stilno značilnost Petkovih glos. Včasih je opaziti željo, da bi avtor v povedi želel vključiti čim več informacij. Pogosto uporablja dvopičje pred besedami ali besednimi zvezami, s katerimi pojasnjuje prej povedano. Dele povedi, ki bi jih lahko ločil z vejico, pogosto ločuje s podpičjem.

Medtem, ko je v besedilih informativne zvrsti pričakovan in dosledno uporabljen nevtralen, stvaren jezik, so na jezik glos in komentarjev v večji meri vplivali subjektivni stilotvorni dejavniki, saj velja Miru Petku po večletnem novinarskem delu pripisati zelo dobro poznavanje lokalnega okolja, tako ljudi, institucij in gospodarskih subjektov, kot razmerij med njimi. Avtor poživlja glose z uporabo besed ekspresivne stilne vrednosti, značilne so še pogovorne in narečne besede, slednje največkrat zapisuje med narekovaji, s čimer zaznamuje poseben pomen besede. Med aktualizmi v glosah sem našla še frazeme. V ostalih besedilih avtor ne uporablja stilno zaznamovanih besed, tudi v primeru preiskovalnih člankov dejstva in odkritja navaja v stvarnem, nevtralnem jeziku.

Pri poročanju in komentiranju je na avtorja vplivala tudi časovna stiska, Miro Petek je denimo isti dan objavil tudi po štiri prispevke različnih žanrov. Pri svojem novinarskem delu je javnost najprej seznanjal z aktualnim dogajanjem v koroški regiji, torej je več poročal. Komentiranje predstavlja manjši del njegovega dela, v besedilih interpretativne zvrsti je člankarska vrsta pogostejša od komentatorske, avtor je tako poleg poročanja v svojih prispevkih javnosti posredoval tudi svoje interpretacije stanj in razmer v regiji.

7. SEZNAM LITERATURE

7.1. PRIMARNI VIRI

Večer. Izdaje v letnikih: 2000, 2001. Večer d.d., Maribor

7.2. SEKUNDARNI VIRI

Burger, Harald (1990): *Sprache der Massenmedien*. Walter de Gruyter, Berlin.

Đurić, Dušan (1986): *Novinarska delavnica*. Delavska enotnost, Ljubljana.

Kalin Golob, Monika (1999): »*Publicistika in poročevalstvo*«. Slavistična revija, 2, 179-194. Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana.

Kalin Golob, Monika (2003): *H koreninam slovenskega poročevalnega stila*. Jutro, Ljubljana.

Kmecl, Matjaž (1996): *Mala literarna teorija*. Mihelač in Nesovič, Ljubljana.

Korošec, Tomo (1998): *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Kmečki glas, Ljubljana.

Korošec, Tomo (2001): »*K jezikovnostilni teoriji prodajnih oglasov*«. Vatovčev zbornik, 8, 109-116. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.

Košir, Manca (1988): *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Košir, Manca (2003): *Surovi čas medijev*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Pavlin, Marta (2006): *Skladnja*. Jutro, Ljubljana.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti (1994): *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti (1997): *Slovenski pravopis. 1, Pravila, peta, ponovno pregledana izdaja*. Državna založba Slovenija, Ljubljana.

Šuen, Matjaž (1994): *Preiskovalno novinarstvo*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Toporišič, Jože (1982): *Nova slovenska skladnja*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Toporišič, Jože (1992): *Enciklopedija slovenskega jezika*. Cankarjeva založba, Ljubljana.

PRILOGA

NASLOVI ANALIZIRANIH BESEDIL - Večer

1. Razstava malih živali (17. 11. 2000: 18)
2. Letno ustvarijo za sedem milijonov mark (18. 11. 2000: 18)
3. Slovenj Gradec: Priprave na zimo (18. 11. 2000: 18)
4. Pri libelah med vodilnimi v Evropi (22. 11. 2000: 8)
5. Prenovljene orgle v Šmarnem pri Slovenj Gradcu (22. 11. 2000: 18)
6. Ošlak odmeva po Koroški (22. 11. 2000: 11)
7. Kravja kupčija z železarskimi Armaturami (24. 11. 2000: 5)
8. Pri nas na Prevaljah tako, sosedje drugače (25. 11. 2000: 18)
9. Zamejci slavijo Prešerna (28. 11. 2000: 12)
10. Komu so napoti prometni znaki? (28. 11. 2000: 18)
11. Največ učencev prihaja iz Radelj in Ribnice na Pohorju (28. 11. 2000: 18)
12. Dvojezičnost za vsakdanjo rabo (29. 11. 2000: 11)
13. Tudi majhni se povezujejo (1. 12. 2000: 18)
14. O Ekopurju ena neznanka manj (1. 12. 2000: 5)
15. Nierosu primanjkuje delavcev (2. 12. 2000: 18)
16. Koroški likovniki darovali za Karitas (2. 12. 2000: 18)
17. Les živi, v Lesni pa delajo (5. 12. 2000: 18)
18. Iz župnišča ukradli skoraj milijon tolarjev (5. 12. 2000: 18)
19. Vse za pet jurjev (6. 12. 2000: 11)
20. Cena prodaje Armatur tudi izguba delovnih mest (6. 12. 2000: 12)
21. Na srečo le zmečkana pločevina (6. 12. 2000: 18)
22. Lepa razstava v Mežici (6. 12. 2000: 18)
23. Je zemlja res tako poceni? (7. 12. 2000: 2)
24. Miklavževanje na vasi (7. 12. 2000: 18)
25. Končno spraviti problem z dnevnega reda (7. 12. 2000: 18)
26. Armature prodane za štiri milijone mark (7. 12. 2000: 2)
27. Pogajanja ali diktat (7. 12. 2000: 2)
28. Otvoritev, ki je bila tudi kulturni dogodek (8. 12. 2000: 18)
29. Za novo stiskalnico 17 milijonov mark (8. 12. 2000: 8)
30. Mariborčan spravljaj Turke prek meje (9. 12. 2000: 18)
31. Drevi folklorni večer (9. 12. 2000: 18)
32. Starši niso zadovoljni s krčenjem pridobljenih pravic (12. 12. 2000: 18)
33. Obdobje Korošic (13. 12. 2000: 11)
34. Kakšno vodo pijejo v Mežiški dolini? (14. 12. 2000: 18)
35. Zasegli veliko poslovne dokumentacije (14. 12. 2000: 26)
36. Še vedno negotova usoda (15. 12. 2000: 12)
37. Pnevmatška kladiva za avstralski trg (15. 12. 2000: 18)
38. V Kotljah gradijo nov gasilski dom (16. 12. 2000: 18)
39. Na uro 70 ton asfaltne zmesi, na leto okoli 35 tisoč ton (16. 12. 2000: 15)
40. Približevanje izhodiščne plače minimalni (16. 12. 2000: 12)
41. Davčna izpostava z značilnostmi davčnega urada (19. 12. 2000: 18)
42. Nova programa računovodja in komercialist (19. 12. 2000: 12)
43. Vsestranski Beno, dela Tisnikarja v Berlinu (20. 12. 2000: 11)
44. Kriminalisti brskajo po zaseženi poslovni dokumentaciji (20. 12. 2000: 18)
45. Zapleti ob finalu zapiranja mežiškega rudnika (21. 12. 2000: 12)
46. Na Kopah prenovljena restavracija (23. 12. 2000: 11)

47. Litostroj Ulitki najel Metalovo desettonsko peč (28. 12. 2000: 8)
48. Tuje lastništvo odpira tudi nove trge (30. 12. 2000: 4)
49. Doprsni kip Jakoba Sokliča (30. 12. 2000: 15)
50. Radeljski župan in njegova družina (30. 12. 2000: 15)
51. »Pogodba o prodaji Armatur na meji kriminala« (11. 1. 2001: 9)
52. Ali stečaj prinaša rešitev za Rimski vrelec? (12. 1. 2001: 18)
53. Dobra in zdrava pitna voda ni poceni (13. 1. 2001: 18)
54. Pogrešani je bil stalen obiskovalec Pece (15. 1. 2001: 12)
55. Na gobec (15. 1. 2001: 5)
56. Prvih sto let (17. 1. 2001: 11)
57. Za policiste je afera končana (18. 1. 2001: 5)
58. Josipa Škreblina še vedno pogrešajo (19. 1. 2001: 13)
59. Od unije pričakujejo dobro milijardo tolarjev (19. 1. 2001: 18)
60. Za Prevent šivajo tudi na Hrvaškem (20. 1. 2001: 9)
61. Pogodba o nakupu treh podjetij (23. 1. 2001: 8)
62. Lanski promet presega 18 milijonov mark (23. 1. 2001: 18)
63. Ogenj pod pokrovom motorja (23. 1. 2001: 18)
64. Kakšna bo usoda smučanja na Ivarčkem in Ošvenu? (24. 1. 2001: 18)
65. Sodniki preganjajo sindikaliste (24. 1. 2001: 11)
66. Med minskim poljem in eksotiko (25. 1. 2001: 8)
67. Priprave na gradnjo severne obvoznice (26. 1. 2001: 18)
68. Kje so meje rasti Preventa? (29. 1. 2001: 5)
69. V petek pogovori na državni ravni (31. 1. 2001: 3)
70. Oče bi imel kmeta ali »fajmoštra«, Mitja pa si je izbral železarno in kulturo (31. 1. 2001: 14)
71. Podporni zid padel kot snop (31. 1. 2001: 12)
72. Oki in njegov čas (31. 1. 2001: 11)
73. Kako kmetovati na gorskem, ekološko degradiranem področju? (31. 1. 2001: 18)
74. Lahko lokalni politik res toliko koristi ali škoduje? (31. 1. 2001: 5)
75. Spet bo šok (7. 2. 2001: 12)
76. Drugi v Sloveniji, prvi na Koroškem (7. 2. 2001: 18)
77. Do zdravja in sreče (7. 2. 2001: 18)
78. Na Koroškem na udaru štiri brezcarinske prodajalne (9. 2. 2001: 8)
79. Nagrada Breznikovim (9. 2. 2001: 4)
80. Ne prvič in ne zadnjič (12. 2. 2001: 16)
81. Polovico vzameta že pot in klavnica (12. 2. 2001: 4)
82. In kmet bo gospod postal (12. 2. 2001: 5)
83. Konec leta po desetletju težav brez izgub (13. 2. 2001: 9)
84. Ponujene tri variante privatizacije (14. 2. 2001: 8)
85. Maček v žaklju (14. 2. 2001: 11)
86. Bodo med kupci železarn domača podjetja? (15. 2. 2001: 5)
87. Korošci proti ukinjanju samostojnosti na področju elektrodistribucije (16. 2. 2001: 18)
88. Manjka kanček prisile ali stimulacije (16. 2. 2001: 5)
89. Če se pojavi priložnost, jo je treba zgrabiti (17. 2. 2001: 37)
90. Šivajo avtomobilske prevleke za Citroen, kmalu še za Peugeot (17. 2. 2001: 8)
91. Komedijanstvo in norčavost (19. 2. 2001: 5)
92. Čaša pelina za koroške bankirje (21. 2. 2001: 11)
93. V sedmih primerih še rešujejo vprašanje državljanstva (23. 2. 2001: 18)
94. Nagrada znanemu podjetniku (24. 2. 2001: 5)

95. Tihotapci streliva (27. 2. 2001: 18)
96. Neodgovorno poslovanje brez primera (27. 2. 2001: 5)
97. Namenska proizvodnja kmalu samostojna družba (28. 2. 2001: 3)
98. Kralj Matjaž še spi, prebudila se je Irma (28 .2. 2001: 12)
99. Brez večjih pomanjkljivosti (28. 2. 2001: 18)
100. Na Obvoznici trčila tovornjaka (1. 3. 2001: 26)

